

“De är som natt och dag”

**En kvalitativ undersökning om hur föräldrar upplever
sambandet mellan barnets temperament och anknytningen**

Jessica Söderman

Examensarbete för socionom (YH)-examen

Utbildningsprogrammet för det sociala området

Vasa 2017

EXAMENSARBETE

Författare: Jessica Söderman

Utbildning och ort: Det sociala området, Vasa

Inriktningsalternativ/Fördjupning: Familjearbete och metodik

Handledare: Mona Granholm och Ralf Lillbacka

Titel: "De är som natt och dag" – En kvalitativ undersökning om hur föräldrar upplever sambandet mellan barnets temperament och anknytningen.

Datum: 29.04.2017

Sidantal: 45

Bilagor: 1

Abstrakt

Examensarbetet behandlar två större ämnesshelheter; temperament och anknytning. Teorin tar upp olika temperamentsdrag som kan urskiljas och vad som formar temperamentet samt hur man kan dela in barn i olika typer beroende på temperamentet. I teoridelen avhandlas också anknytningsteorin och dess historia samt anknytningsbeteende och anknytningsmönster.

Syftet med detta examensarbete är att få fram föräldrars åsikter kring barnets temperament och om det på något sätt påverkar anknytningen, och i sådana fall på vilket sätt anknytningen påverkas av temperamentet. Frågeställningarna som genomsyrar examensarbetets teoridel och undersökning handlar om föräldrars upplevelser av barnens temperament, om föräldrarna anpassar sig enligt barnen, vad som påverkar föräldraskapet och vad föräldrar tror inverkar på att barn som växt upp i samma miljö får olika temperamentsdrag.

Examensarbetet har genomförts med kvalitativa intervjuer. Undersökningen baseras på intervjuer med sex stycken respondenter, som är föräldrar med minst två barn under skolåldern. Resultatet som framkom är att föräldrar upplever det svårt att analysera barnens temperamentsdrag och sätta ord på vad som påverkat deras föräldraroll. Föräldrar anpassar sin fostran enligt barnets temperament, och detta sker oftast helt omedvetet. Syskon formas utifrån vilken plats de har i syskonskaran, och hur mycket tid föräldrarna har lagt på att hjälpa barnen med vardagliga sysslor.

Språk: Svenska

Nyckelord: temperament, anknytning, syskon, åldersskillnad

OPINNÄYTETYÖ

Tekijä: Jessica Söderman

Koulutus ja paikkakunta: Sosiaalinen ala, Vaasa

Suuntautumisvaihtoehto/Syventävät opinnot: Perhetyö ja menetelmät

Ohjaajat: Mona Granholm ja Ralf Lillbacka

Nimike: "He ovat kuin yö ja päivä" - Laadullinen tutkimus siitä millä tavalla vanhemmat kokevat lasten temperamentti-kiintymyssuhde-suhde.

Päivämäärä: 29.04.2017

Sivumäärä: 45

Liitteet: 1

Tiivistelmä

Tämä opinnäytetyö sisältää kaksi suurempaa aihetta; temperamentti ja kiintymyssuhde. Teoreettinen osa sisältää erilaiset temperamentti-piirteet joka on nähtävissä, mikä muodostaa temperamenttia ja millä tavalla voidaan jakaa lapset erilaisiin tyyppeihin temperamentista riippuen. Teoreettisessa osassa on myös kiintymyssuhteen teoria ja sen historia, kiintymyssuhteen käytös ja kiintymyssuhteen ominaisuudet.

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena on saada selville vanhempien mielipiteitä lapsesta temperamentista, jos temperamentti jotenkuten vaikuttaa kiintymyssuhteen, ja niin miten temperamentti on vaikuttanut kiintymyssuhteen. Ne keskeiset teemat johon opinnäytetyön teoria ja tutkimus perustuvat, ovat vanhempien kokemukset lapsien temperamentista, jos vanhemmat sopeutuvat lapsiin, mitä vaikuttaa vanhemmuuden, ja mitä vanhempien mielestäni vaikuttaa siitä, että sisarukset joka kasvavat samassa perheessä, saavat erilaiset temperamentti-piirteet.

Opinnäytetyö on suoritettu laadullisten haastattelujen avulla. Tutkimus perustuu kuuteen haastatteluun vanhempien kanssa, jolla on ainakin kaksi alle kouluikäistä lasta. Tutkimus osoitti, että vanhemmat kokevat siitä, että on vaikea analysoida lasten temperamentti-piirteitä ja sanoa konkreettisesti, mitä on vaikuttanut heidän vanhemmuuden. Vanhemmat muodostavat vanhemmuutta lasten mukaan, ja tämä tapahtuu usein ilman heijastus. Sisarukset muodostavat siitä, mikä rooleja heillä on ollut sisaruksen porukalla, vanhempi tai nuorempi, sisko tai veli, ja paljonko aikaa vanhemmilla on ollut auttamaan arkipäivän askareissa.

Kieli: Ruotsi

Avainsanat: temperamentti, kiintymyssuhde, sisarukset, ikäero

BACHELOR'S THESIS

Author: Jessica Söderman

Degree Programme: Social services, Vaasa

Specialization: Social work with families

Supervisors: Mona Granholm and Ralf Lillbacka

Title: "They are like night and day" – A qualitative study on how parents experiences the connection between children's temperament and attachment.

Date: 29.04.2017

Number of pages: 45

Appendices: 1

Abstract

This bachelor's thesis consists of two larger subjects; temperament and attachment. The theoretical part includes different features in temperament that can be distinguished, what it is that molds temperament and how it is possible to divide children into different types according to temperament. The theoretical part also discusses the attachment theory, the attachment theory's history, attachment behavior and attachment patterns.

The purpose of this bachelor thesis is to get to know parent's opinions if children's temperament in any way affects the attachment, and in that case in what way the attachment gets affected by the temperament. The central questions that the bachelor's thesis consists of, both in the theoretical parts as well as in the study, is about how parents experience children's temperament, if parents adjust their behavior and parenthood according to the children, what it is that affects the parenthood and what parents believe is the cause that children that grow up in the same environment gets different features in temperament.

This bachelor's thesis has been performed by qualitative interviews. The study is based on six different interviews with parents that have at least two children under the age of seven. The result showed that parents consider it being hard to analyse children's features in temperament and explain what it is that have affected their parenthood. Parents adjust their upbringing according to children's temperament, but parents mostly do this automatically, without even thinking about it. Siblings are formed by which role they have in the family, a younger sibling or an older sibling, and by how much time the parents have had to help them with the daily chores.

Language: Swedish

Key words: temperament, attachment, siblings, age difference

Innehållsförteckning

1	Inledning.....	1
2	Syfte	2
3	Temperament.....	2
3.1	Vad temperament är	2
3.1.1	Medfött temperament och miljömässiga faktorer	4
3.1.2	Andra faktorer som påverkar temperamentet.....	4
3.2	Olika temperamentsdrag.....	5
3.2.1	Aktivitetsnivå.....	7
3.2.2	Att närma sig eller undvika situationer	7
3.2.3	Rytm	7
3.2.4	Anpassningsförmåga.....	8
3.2.5	Tröskelvärde	8
3.2.6	Intensitet.....	8
3.2.7	Stämningläge.....	8
3.2.8	Tendens till att bli distraherad.....	9
3.2.9	Uppmärksamhetsvidd	9
3.3	Olika typer av barn.....	9
3.3.1	Lätta barn.....	10
3.3.2	Svåra barn.....	10
3.3.3	Barn som är tröga att värma upp	11
3.4	Explosiva barn	11
3.5	Hur barnets temperament påverkar föräldern	12
4	Anknytning	14
4.1	Anknytningsteorin.....	15
4.2	Anknytningsteorins historia.....	16
4.3	Anknytningsbeteende och anknytningsmönster	18
4.3.1	Trygg anknytning.....	19
4.3.2	Otrygg, ambivalent anknytning.....	19
4.3.3	Otrygg, undvikande anknytning	19
4.3.4	Desorganiserad anknytning.....	20
4.4	Föräldrarnas anknytning till barnet.....	20
4.4.1	Faktorer som påverkar föräldrarnas anknytning till barnet	21
5	Sammanfattning av teorin.....	23
6	Metod och tillvägagångssätt.....	25
6.1	Val av metod	25
6.2	Val av respondenter.....	27

6.3	Datainsamling och sekretess	28
6.4	Tillförlitlighet.....	28
6.5	Analysmetod.....	29
7	Resultatredovisning.....	30
7.1	Vilket temperament anser föräldrarna att deras barn har?	30
7.2	Upplever föräldrarna att de anpassar sitt bemötande enligt syskons olika temperament?	33
7.3	Vilka faktorer påverkar föräldrarnas anknytning till sina barn?	36
7.4	Varför tror föräldrar att barnen i samma familj kan ha fått olika temperament?	41
8	Slutdiskussion och kritisk granskning	43
	Källförteckning	46

Bilageförteckning

Bilaga 1 Intervjufrågor

1 Inledning

I mitt examensarbete har jag valt att fokusera på barns temperament och anknytning, och hur dessa båda interagerar med varandra. Anknytningen är livsviktig för ett litet barn, och temperamentet finns hos barnet redan från början. Anknytningen är ett samspel mellan förälder och barn, som påverkas av olika saker. Temperamentet handlar om hur barn reagerar i olika situationer, och detta påverkar således anknytningen i viss mån. Jag har börjat fundera på om det finns något samband mellan temperamentet och anknytningen, och hur det i så fall ter sig. Påverkar barnets temperament föräldrarnas sätt att knyta an till barnet? Och hur mycket i så fall? Jag vill få svar på om det är enklare att ha att göra med ett lättskött barn, och om anknytningen blir sämre, otrygg, till ett barn som är explosivt och svårskött.

Det finns mycket forskning om temperament, och ännu mer kring anknytning. Det som jag finner intressant, hur dessa påverkar varandra, finns det däremot inte lika mycket forskning kring. Mitt intresse för anknytningsteorin och barns temperament väcktes redan under gymnasietidens psykologilektioner, och när det var dags att välja ämne kring examensarbetet kom jag att tänka på dessa teman. Anknytning har tagits upp i många examensarbeten genom åren, men just denna kombination av temperament och anknytning var ny, så jag är väldigt glad att jag hittade en kombination av teman som är relativt ny i dessa sammanhang.

Examensarbetet kommer att ta upp teori kring både temperament och anknytning, samt den forskning jag hittat kring hur dessa interagerar. I teorin kommer det även att tas upp och förklaras olika begrepp som hör till teorierna, samt historia bakom teorierna. Som undersökning har jag genomfört intervjuer med flerbarnsföräldrar där de på ett personligt sätt fått berätta om hur de upplever sina barns temperament och hur det påverkat deras anknytning till barnet.

Jag hoppas att resultatet av min undersökning kan väcka positiva tankegångar och leda till att föräldrar tänker på och försöker urskilja sina egna barns temperament. Genom att kunna skönja sina barns temperamentsdrag kan man också anpassa sitt bemötande och ge adekvata svar på barnens anknytningsbeteende, eftersom temperamentet påverkar hur barn reagerar i olika situationer. Genom examensarbetet vill jag också ge mer kunskap om att det finns olika temperamentsdrag, vilket enligt min uppfattning inte är något som föräldrar i allmänhet har uppmärksammat.

2 Syfte

Syftet med detta examensarbete är att undersöka om och hur barns temperament påverkar anknytningen. Till min hjälp har jag genomfört kvalitativa intervjuer med föräldrar som har fått berätta om hur de upplever sina barns temperament och anknytning. Jag vill veta om de anser att deras barn har ett utpräglat temperament och om detta på något sätt har påverkat förhållandet mellan förälder och barn.

Jag har några centrala frågeställningar jag vill få svar på:

- Vilket temperament anser föräldrar att deras barn har?
- Upplever föräldrarna att de anpassar sitt bemötande enligt syskons olika temperament?
- Vilka faktorer påverkar föräldrarnas anknytning till sina barn?
- Varför tror föräldrar att barnen i samma familj kan ha fått olika temperament?

Anknytningen till föräldrar och de olika temperamentsdragen kan inte göras konkret genom observation, eftersom det skulle kräva en mycket mer omfattande undersökning. Jag behöver förlita mig på föräldrarnas egna observationer och berättelser. Det skulle även vara intressant att se om anknytningen påverkar temperamentet, men det är en helt annan frågeställning som inte kan undersökas i ett och samma examensarbete.

3 Temperament

Detta kapitel går in på vad temperament är, hur barns temperament uppstår samt vilka olika temperamentsdrag som finns. Jag har även valt att ta med lite historia kring temperament. Kapitlet kommer även att försöka reda ut vad i temperamentet som påverkas av miljön kontra vad som är medfött och hur barns temperament kan påverka föräldern.

3.1 Vad temperament är

Redan i antikens Grekland hade man sina teorier om olika temperamentsdrag. Läkekonstens fader Hippokrates och den medicinska författaren Galenos hävdade att temperamentet styrs av fyra kroppsvätskor, nämligen blod, slem, svart galla och gul galla. Den kroppsvätska man hade mest av i kroppen bestämde vilket temperament man hade. Personer med mest blod i

kroppen, den sangviniska typen, är lätt, munter och lustig. Den flegmatiska typen, som domineras av slem, är lugn, och kan bevara sinnesro även i svåra situationer. Den som domineras av gul galla, kolerikern, brusar lätt upp och är hetsig till sin natur. Den som domineras av svart galla kallas melankoliker och är, som namnet säger, ledsen, dyster, nedstämd och pessimistisk. Dessa gamla teorier är självklart föråldrade numera, men man har också i modern tid velat kategorisera människor med olika temperament. Man har exempelvis delat upp människor i typ A- och typ B-människor, där typ A-människor vill konkurrera med andra och är jäktad och äregirig, medan typ B-människor har gott om tid och tar det lugnt, samt har ett avslappnat sätt mot andra människor och stressar inte. (Askland & Sataøen, 2003, 69–70)

När man beskriver en person som lugn, aktiv, rädd, initiativrik, tillitsfull, försiktig, vänlig eller energisk är det olika temperamentsdrag som räknas upp. Temperament beskriver alltså hur någon reagerar och beter sig i olika situationer, och detta skiljer sig från person till person. På senare år har man allt mer intresserat sig för och forskat kring barns temperament, eftersom man anser att de olika emotionella sätten barn reagerar på också påverkar temperamentet man får som vuxen. (Askland & Sataøen, 2003, 69)

Det finns bland olika forskare en ganska överensstämmande bild av vad temperament är, trots att det finns nästan lika många definitioner på begreppet som det finns teorier kring temperament. Temperament handlar i korthet om hur människor på olika sätt och i olika situationer reagerar på dels omgivningen, men också på sina egna, inre känslor som hunger, smärta eller trötthet. Skillnaderna på hur man reagerar i dessa olika situationer är till viss del medfödda och ärftliga, och beror på skillnader i centrala nervsystemets aktivitet och i hjärnans neurala regleringssystem. Temperamentsdragen kommer fram tidigt, redan i babyåldern, och består genom hela livet. (Metsäpelto & Feldt 2010, 50)

Barnets temperament är av vikt när barnet ska anpassa sig till nya sociala situationer, som t.ex. när barnet ska börja i dagvård eller skola och anpassa sig till en ny tillvaro där. Temperamentet är också av betydelse när man vill utröna vilka risker det finns för en individ att utveckla psykiska problem, eller motsatsen, vilka faktorer en person besitter som kan hjälpa denne till en god psykisk anpassning i nya situationer. Det finns ett klart samband mellan kapaciteten att klara av olika emotionella uttrycksformer och individens individuella temperament. (Askland & Sataøen 2003, 70)

Barnets temperament har betydelse också när barnet väljer olika aktiviteter och när barnet väljer vänner. Temperamentet kan inverka där på så sätt att barnet väljer att umgås med

vänner som har likande intressen, eftersom personer med liknande temperament tenderar att söka sig till liknande aktiviteter. Barn formar aktivt sin utveckling för att den ska passa ihop med deras individuella karaktär. (Janssen et al. 2017, 8)

3.1.1 Medfött temperament och miljömässiga faktorer

Forskare har kommit överens om att sättet man närmar sig sin omgivning formas redan i fosterstadiet. Ett nyfött barn har en personlighet som är medfödd, och som präglar barnets sätt att se på världen. Skillnader i temperament som beror på ärftliga faktorer och som är medfödda syns t.ex. i olika hormonella sammansättningar och skillnader i nervsystemet. Det individuella sättet att hantera, uppleva och närma sig omvärlden ändras och påverkas hela tiden också av händelser i miljön, vissa temperamentsdrag förstärks medan andra försvinner. De personliga tillvägagångssätten att reagera på omvärlden fungerar som systematiserade resurser hos ett nyfött barn, och som används när barnet kommer i kontakt med olika miljöer. Dessa resurser påverkar t.ex. hur många intryck ett barn kan klarar av att ta in, hur barnet klarar av att reglera intrycken och hur barnet ska reagera om det utsätts för alltför många eller alltför få intryck. (Askland & Sataøen 2003, 69)

Enligt Keltikangas-Järvinen (2014, 20–21) har man i sentida forskning intresserat sig för temperament och hjärnans signalsubstanser, såsom dopamin och serotonin. Man har velat undersöka kopplingarna mellan en persons temperament och de signalsubstanser som finns i hjärnan. Man kan sammanfattningsvis, utan att gå in på detaljer i undersökningarna, benämna temperamentet som en persons biologiska personlighet, eftersom temperamentet är den del av personligheten som mest regleras av ärftliga och biologiska mekanismer.

3.1.2 Andra faktorer som påverkar temperamentet

Man kan förundra sig över hur syskonen i samma familj kan växa upp och bli så olika, men det finns en förklaring. Vilken plats man har i syskonskaran och om man själv är pojke eller flicka och har antingen systrar, bröder eller bådadera, och ens familjebakgrund påverkar hur man blir som person i väldigt hög grad. Ett ensam barn som vuxit upp utan att behöva tävla med andra syskon ses ofta bli envis, strävar efter att ha en publik, är högröstad och vill väcka debatt. Detta beror på att de som barnet har växt upp med har svårt allt barnet sagt utan att säga emot, och därför får ensam barn ofta en överbetonad självkänsla. Ensam barn som umgått mycket med vuxna och fått följa med i vardagen ingående redan från småbarnsåren kan också uppvisa ett försprång gentemot sina jämnåriga i fråga om intellektuell mognad. (Martensen-Larsen & Sørriig 1991, 15)

I en familj med två barn behöver det förstfödda barnet inte tävla om sin position, eftersom han eller hon alltid ses som ”stor”. Förhållandet till det yngre syskonet blir bra, eftersom det äldre syskonet ser sin lillebror/ lillasyster som sitt ansvar och inte en konkurrent. Ett mindre syskon blir ofta en mjuk, känslig och utåtriktad person. Minsta syskonet i en familj med två barn väljer ofta människonära yrken och blir en omtyckt arbetskamrat som enkelt kan jobba självständigt. (Martensen-Larsen & Sørrig 1991, 37–42)

I en familj med tre barn blir mellanbarnet en skicklig diplomat som kan slingra sig mellan sina syskon. Mellanbarnet kan också få fungera som medlare i strider och blir ofta tolerant och förstående. Storasyskonet till två småsyskon kan bli konkurrensinriktat och överbeskyddande, och får ett gott förhållningssätt till det andra könet, om syskonen inte är av samma kön. Det yngsta barnet i en trebarnsfamilj kan ses som osäker, har svårt att slå sig fram och kan tyckas vara vek. Det yngsta barnet kan också bli bra på att försvara sig och hävda sig. (Martensen-Larsen & Sørrig 1991, 65–67)

Barnen i familjer med fyra eller fler barn influeras mest av de syskon som kommer närmast över eller under dem i ålder. Kön fördelningen har en enorm betydelse för hur syskonrelationerna utvecklas och hur barnet ser på personer av det andra könet. Även förhållandet till mamma och pappa påverkas av mängden syskon och deras plats i syskonskaran. (Martensen-Larsen & Sørrig 1991, 69)

Ens temperament kan förändras om någon närstående dör eller om man själv eller någon man känner drabbas av en sjukdom. När ett barn inleder dagvård eller börjar i skolan är det stora händelser som kan påverka barnets temperament, och även att flytta och byta boningsort och miljö kan synas som förändringar i ens temperament. Föräldrars skilsmässa är också något som alltid påverkar barnet på ett eller annat sätt. (Alfvén & Hofsten 2011, 17)

3.2 Olika temperamentsdrag

Det individuella, grundläggande förhållningssättet man har till omvärlden får sin början redan under graviditeten. Hur man sedan upplever, närmar sig och hanterar kontakten med omvärlden formas sedan under resten av livet av olika händelser och situationer man är med om i olika miljöer. En nyfödd baby kan sägas ha egenskaper som mer kan liknas vid strukturerade krafter än regelrätta temperamentsdrag. Dessa krafter styr vilken mängd av intryck som barnet klarar av att ta emot, och hur barnet gör för att reglera intrycken. Ett litet barn har också olika ljud, rörelser eller annat när det är under- eller överstimulerat. (Wrangsjö 1998, 78)

De olika strategierna barn har för att möta omvärlden syns bäst när de befinner sig i nya situationer. Man kan se att barn reagerar olika, vissa blir nervösa och känsliga, lätt irriterade och stressade, de kan inte reglera intrycken och kan lätt tappa kontrollen. Dessa barn kräver mer av sin omgivning, de behöver mer hjälp och skapar mer problem, eftersom de kan väcka ilska eller maktlöshet hos sina föräldrar. Föräldrar som själva tampas med svårigheter hanterar ofta lättstressade barn på ett sådant sätt att barnet blir ännu mer stressat, vilket ger föräldrarna ännu mer bekymmer. Det blir en ond cirkel som är svår att få stopp på. Andra barn har inga svårigheter med att anpassa sig till nya situationer, utan kan lätt flyttas på och tas med på olika evenemang i olika miljöer. (Wrangsjö 1998, 78–79)

Till temperamentsdrag kan man också lägga till hur man uttrycker sina känslor. Vissa lever sitt liv i ständigt drama, överdriver mycket, använder uttryck som att dö av beundran, falla hårt för kärlek eller bli vansinnig av aggression. Andra är alltid lugna och kan inte förstå varför andra behöver eller vill skapa drama. Också socialt umgänge är en del av temperamentsdragen. I detta fall handlar det dock inte om social kompetens eller förmåga att fungera tillsammans med andra, utan det handlar om att man har en vilja att söka sig till andras sällskap. Vissa vill ha stora kamratkretsar och skulle gärna umgås med andra dygnet runt, medan vissa tycker att den kontakt man har med arbetskolligor under en arbetsdag är helt tillräckligt. (Keltikangas-Järvinen 2014, 16–17)

Temperamentet hos barn är viktigt, därför att det påverkar dem som är runt barnet. Temperamentet är viktigt också med tanke på att det utgör grunden för personlig utveckling. Föräldrar och andra som sörjer för barnet lägger ofta stor möda på att identifiera barnets behov, tillmötesgå barnet och även ändra på barnets temperamentsdrag. I ett litet barn kan man se hur barnet kommer att bli när det växer upp, och i barnets temperament kan man se hur barnets personlighet kommer att te sig. Många finner sitt barns individuella temperament fascinerande, eftersom det uppvisar barnets utveckling av personligheten. (Bornstein & Lamb 2011, 428)

Begreppet temperament tangerar begreppet emotion, men de kan inte sägas vara identiska. Temperament kan definieras som en orubblig fallenhet när det kommer till sättet att reagera i olika känslolösa situationer. Enligt en temperamentsteori kan man indela barn i nio olika beteende- och responskategorier, som räknas upp nedan. Alla individer kan betecknas utifrån de olika kategorierna inom temperament. (Askland & Sataøen 2003, 70–71)

3.2.1 Aktivitetsnivå

Aktivitetsnivåkategorin handlar om hur barnet skiftar mellan aktiva och icke-aktiva perioder medan det är vaket. Vissa barn har en tendens att redan från födseln vara nöjda med att ligga vakna och lugna i sin säng för långa stunder. Föräldrarna kan tro att barnet sover, men kan märka att barnet är klarvaket och tittar upp. Andra barn däremot kan redan direkt när de vaknar kräva uppmärksamhet och respons från sina föräldrar. (Askland & Sataøen 2003, 71)

Aktivitetsnivån handlar också om hur mycket barnet rör sig och hur mycket energi det gör av med. Ett barn som är mer intresserat av att röra sig och vara vaket gör av med mer energi än ett barn som mest vill ligga stilla och är nöjt med det. (Hwang 1999, 161)

3.2.2 Att närma sig eller undvika situationer

Barn reagerar mycket tidigt i livet på olika nya personer de möter eller objekt som de ser. Barnet kan antingen acceptera och godkänna det nya och okända, eller undvika och avstå från det nya. Det finns även stora individuella skillnader mellan barn, och även vuxna, angående hur lång tid en person behöver på sig för att anpassa sig till nya, okända och ibland obekväma situationer. (Askland & Sataøen 2003, 71)

Närmande-undvikande handlar om hur barnet reagerar i nya situationer och hur mycket tid barnet behöver för att kunna anpassa sig till nya situationer. Vissa är med detsamma redo att ta sig an nya uppgifter, medan andra inte vill behöva uppleva förändringar. (Hwang 1999, 161)

3.2.3 Rytmen

Kategorin rytm handlar om hur barnet jämkar centrala, livsviktiga funktioner som hunger, sömn och vaket tillstånd. Vissa barn är väldigt punktliga med sina funktioner, man kan nästan ställa klockan efter dem. De måste få mat vid bestämda tidpunkter, de vaknar på fasta tider och somnar vid samma tidpunkt varje dag. Andra barn verkar inte behöva rutiner när det gäller grundläggande behov. De somnar och vaknar på olika tidpunkter och behöver inte ha mat med samma tidsmellanrum varje dag. (Askland & Sataøen 2003, 71)

Rytm kallas även för regelbundenhet, och varierar mellan barn i fråga om biologiskt styrda beteenden, såsom att äta, sova, vakna och bajsas. Enligt Hwang (1999, 161) är det oklart om rytmen ska kategoriseras som temperamentsdrag eller inte.

3.2.4 Anpassningsförmåga

Förmågan att anpassa sig till förändringar i situationer och miljö varierar också den tidigt hos småbarn. Vissa barn visar stor anpassningsbarhet, andra inte. De barn som har lätt att anpassa sig kan t.ex. flyttas från sin vanliga säng till en ny eller till ett nytt rum utan problem. De kan också hållas vakna när de egentligen brukar sova eller hoppa över en måltid. Andra barn blir väldigt oroliga och reagerar starkt om miljön eller situationen ändrar för mycket. Detta kan synas redan i väldigt tidig ålder. (Askland & Sataøen 2003, 71)

3.2.5 Tröskelvärde

Med tröskelvärde menas vad som måste ske för att ett barn ska reagera och visa respons på att något hänt i yttre världen. Med andra ord, hur stark och intensiv måste stimulansen vara för att man ska se en respons hos barnet? Vissa barn reagerar redan på en liten yttre stimulans, medan andra reagerar först när de utsatts för en påtaglig stimulans. (Askland & Sataøen 2003, 71)

Hwang (1999, 161) kallar tröskelvärde för reaktivitet och betecknar det som hur starkt barnet reagerar på olika saker, och också om barnet reagerar på även små förändringar. Till tröskelvärdet/ reaktiviteten hör också hur lätt man kan distrahera barnet, hur uthålligt det är och hur enkelt det är att trösta barnet.

3.2.6 Intensitet

Alla reagerar vi och uttrycker oss med olika intensitet. Ett barn kan reagera starkt, med stor energi och intensitet på händelser som sker runtomkring det och uttrycker sina egna behov på ett sådant sätt att alla förstår vad barnet vill och behöver. Ett annat barn kan vara helt tyst och inte alls ge några yttre tecken på vad som sker eller vad det vill. Dessa olika typer av barn kan ofta finnas i samma syskonskara. Ett barn tar mer plats medan ett annat inte behöver, eller vill, dra till sig uppmärksamhet. (Askland & Sataøen 2003, 72)

3.2.7 Stämningssläge

Vilket stämningssläge som definierar en persons sociala uttryck beror på hur han/hon balanserar och reglerar negativa och positiva affekter. En del barn visar irritation och missnöje mest hela tiden, medan andra ger intryck av att vara vänliga och glada oavsett situation och miljö. Barnets stämningssläge kan man urskilja tidigt i utvecklingen. (Askland & Sataøen 2003, 72)

Stämningläget hos ett barn kan även delas in i negativ och positiv emotionalitet. Negativ emotionalitet handlar om hur mycket barnet gråter, gnäller, kinkar och skriker medan positiv emotionalitet handlar om hur mycket förnöjsamhet, gott humör och tillfredsställelse som barnet visar sin omgivning. (Hwang 1999, 161)

3.2.8 Tendens till att bli distraherad

Barn kan förändra sitt beteende i olika grad beroende på stimuli i miljön som exempelvis händelser, personer och saker. Barnet kan antingen gå ifrån en specifik aktivitet om det sker något annat i närheten, eller så låter sig barnet uppslukas av den aktuella aktiviteten. (Askland & Sataøen 2003, 72)

3.2.9 Uppmärksamhetsvidd

Denna kategori hänger ihop med den föregående och handlar om hur länge ett barn orkar hålla på med en aktivitet och koncentrera sig, och vad som sker om barnet blir distraherat. Man ser också på om barnet kan återfå intresset för en pågående aktivitet om det får nya stimuli. (Askland & Sataøen 2003, 72)

Förutom dessa nio kategorier har vissa forskare, b.la. Rothbart, tagit med andra faktorer som hur ofta barnet ler eller skrattar, hur mycket rädsla barnet visar på nya stimuli, om det låter sig tröstas i stressfyllda situationer och om det reagerar med gråt och frustration när det inte får som det vill. (Askland & Sataøen 2003, 73)

I de olika teorierna om temperament finns det vissa teman som återkommer. Alla teorier innehåller t.ex. teoridelar som behandlar barns aktivitetsnivå som ett utpräglat temperamentsdrag. Detta därför att aktivitetsnivån är väldigt framträdande, men också för att det påverkar barnets beteende. Även självreglering kommer upp i de allra flesta teorier om temperamentsdrag, eftersom de individuella skillnaderna får följder i barnets uppmärksamhet, impulsivitet, beteende och emotionella uttryck. I teorierna om temperament figurerar även positivt eller negativt stämningläge som en viktig del av temperamentet. (Bornstein & Lamb 2011, 431)

3.3 Olika typer av barn

Dessa alla nio kategorier om temperamentsdrag hänger ihop på så sätt att ett barn kan visa intensitet och styrka i sitt beteende i flera olika kategorier samtidigt. Tack vare denna

upptäckt kom man att sätta upp tre typologier som man tycker kan utpeka vilket temperament ett barn har; lätta barn, svåra barn och barn som är tröga att värma upp, på engelska slow to warm up. (Askland & Sataøen 2003, 72)

För att komma fram till dessa tre typer av barn valde man att undersöka barns funktioner och beteende. Man beslöt sig för att utgående från de nio olika temperamentsdragen försöka förenkla teorin, och gick därför in för att komprimera temperamentsdragen i tre olika typer. (Dunderfelt 2012, 24–25)

3.3.1 Lätta barn

Lätta barn utvecklar mycket tidigt ett regelbundet mönster när det kommer till sömn, aktivitet och mat. Dessa barn är inte rädda att närma sig nya föremål eller personer. De kan enkelt och smärtfritt anpassa sig till omställningar i omgivningen och reagerar oftast inte så intensivt på olika nya situationer. De är också mestadels på gott humör. (Askland & Sataøen 2003, 72)

Dessa lättskötta barn karakteriseras av att de har ett genomgående positivt humör och att de har förmågan och kunskapen att lugna ner sig själva och återhämta sig från stressade situationer. Lätta barn är regelbundna i sin natur och kan enkelt anpassa sig till nya platser, människor och situationer. (Bornstein & Lamb 2011, 431)

3.3.2 Svåra barn

De barn som kategoriseras som svåra eller svårskötta skapar sig oregelbundna mallar för mat- och sömntider. De är ofta oroliga och reagerar intensivt och negativt på olika situationer. De vill dra sig undan från främmande personer och är obekväma i nya områden, grupper och situationer. (Askland & Sataøen 2003, 72)

Svåra barn har ett temperament som domineras av negativ stämning, de har ett intensivt och ofta förekommande negativt emotionellt beteende, de kopplas ihop med oregelbundenhet, de har svårt att anpassa sig och de kräver mycket. Svårskötta barn har visat sig vara senare i sin utveckling i att kunna hantera känslor såsom ångest och aggression. (Bornstein & Lamb 2011, 432)

3.3.3 Barn som är tröga att värma upp

Dessa barn, som behöver tid på sig att bli varm i kläderna, kan sägas ha en låg aktivitetsnivå. De vill dra sig undan när man visar upp nya saker för dem. På nya situationer reagerar de med låg intensitet och de anpassar sig långsamt till nya situationer och miljöer. Efter att ha fått vänja sig och bekanta sig med nya saker, människor och platser kan de bra vara med och t.ex. leka eller utforska. (Askland & Sataøen 2003, 73)

Barn som behöver tid på sig att acceptera förändringar är ofta lite avvaktande och har ett försiktigt förhållningssätt till nya situationer. Att upptäcka att man hamnat i en främmande situation gör att barnet utlöser en blyghet. Denna blyghet misstolkas tyvärr ibland som att barnet skulle vara socialt hämmat. (Wrangsjö 1998, 79)

3.4 Explosiva barn

Explosiva barn är ett uttryck som används för barn som är oflexibla och lättfrustrerade. De kan uppvisa beteenden som är svåra att handskas med, som olydnad, vredesutbrott, instabilt humör, impulsivitet och fysisk samt verbal aggressivitet. Dessa beteenden gör livet svårt och frustrerande inte bara för de explosiva barnen, utan också för deras föräldrar, syskon och omgivning. (Greene 2003, 9)

De beteenden som explosiva barn uppvisar beror på att de har svårt att koncentrera sig, de har brister i sin uppmärksamhet och har en alltför höjd frustrationsnivå. De kan ha svårt att organisera sina tankar och lider av hyperaktivitet och bristande impulskontroll. Explosiva barn har svårt att anpassa sig till även mycket små frustrationer och de har svårt att sitta stilla. Beteendet påverkas även av ångest, extrema humörsvängningar och nedsatt sinnesstämning. (Greene 2003, 169–170)

De explosiva barnen kan i bakgrunden ha psykiatriska diagnoser såsom ADHD, Aspergers syndrom, tvångssyndrom, Tourettes syndrom, depression eller bipolär sjukdom. De explosiva barnen beskrivs som manipulativa, viljestarka, besvärliga och omedgörliga, men det bottenar i okunskap och svårigheter för omgivningen att förstå barnen. Denna typ av beteende har enligt samhället varit ett resultat av dåliga uppfostringsmetoder, men forskning har visat att explosiva barn uppstår ur olika omständigheter och att ett explosivt beteende är mer sammansatt än man kan tro. Trots forskning finns det inga allmänna, enkla metoder att ta till för att hjälpa dessa barn. (Greene 2003, 9)

I en familj där det finns ett explosivt barn kan det finnas rädsla för de utbrott som man vet kan komma när som helst. Explosiva barn behöver ständig övervakning, eftersom de är labila och inte kan anpassa sig till olika situationer. Det kräver en enorm energi av föräldrarna, och syskonen kan komma i kläm och få mindre tid och uppmärksamhet än det explosiva barnet. Det extrema beteendet hos explosiva barn lägger en stor press på föräldrarna eftersom de inte vet hur de ska hantera barnet, och det väcker frustration, bitterhet och en känsla av skam hos föräldrarna. Explosiva barn kan vara väldigt ensamma, eftersom deras beteende och personlighet skrämmer bort vänner. (Greene 2003, 12)

De metoder som föräldrar använder för att forma beteendet hos barn, såsom att resonera, förklara, avleda, lugna, uppmuntra, omdirigera, belöna, bestraffa och ignorera, fungerar inte på explosiva barn. Inte heller att sätta tydliga gränser och vara mer konsekvent i sin uppfostring har visat sig ge betydande resultat. Medicinering finns, men då främst till de psykiatriska diagnoser som kan finnas i bakgrunden. (Greene 2003, 13–14)

För att handskas med ett explosivt barn behöver man pröva sig fram till vilka metoder som funkar i den egna familjen. Att repetera och upprepa är ett vanligt sätt att forma ett explosivt barn, eftersom ingrodda vanor är svåra att bryta. Om föräldrarna förstår sitt barn kan de reagera på det oönskade beteendet med rätt metod. Reagerar man med ilska på ett utbrott ökar antalet utbrott, eftersom det blir en ond spiral som påverkar samspelet mellan förälder och barn negativt. (Greene 2003, 125)

Det är lättare för föräldrar att lära sig att reagera adekvat på utbrott, än för det explosiva barnet att ändra sitt beteende. Genom att lära sig att agera på förhand, innan utbrottet börjar, blir barnet mottagligare och har större chans att öka sin flexibilitet. Föräldrar bör också känna till sitt barns begränsningar och vara medveten om vad det kan och inte kan göra. Det kan också vara bra att inte sätta så stora krav på flexibilitet hos barnet, och känna igen de situationer som kan ge ett utbrott. Explosiva barn behöver ha vuxna i sin närhet som kan lära barnet flexibilitet och frustrationsintolerans. Föräldrarna till explosiva barn behöver låta barnet öva och utföra de tankefärdigheter som behövs för att kunna hantera motgångar och förändringar. (Greene 2003, 126–127)

3.5 Hur barnets temperament påverkar föräldern

Temperamentsforskningen bedrivs främst för att man ska kunna förstå hur barnets temperament påverkar relationen till föräldrarna. Eftersom det är barn som anses vara besvärliga och svåra som har störst påverkan på omgivningen, finns det därför också mest

forskning kring dem. Mammor till väldigt besvärliga barn blir allt mindre känsliga för barnets signaler, både när det gäller barnets törst efter uppmärksamhet och dess behov. Barn som är irriterade och klassas som svårskötta har också svårare att bli tröstade av sin mamma. I en sådan familj kan det lätt bli så att barnet och föräldern förstärker varandras negativa beteende, det blir en ond cirkel. Det man däremot sett i undersökningar är att mammorna lättare kan förstå barnets behov, om hon får information om barnens speciella kommunikationssätt. (Kreutz Wirfelt 2014, 64–65)

Mammor som uppfostrar lätta barn som är regelbundna och lätthanterade är mindre stressade och irriterade. Dessa mödrar anser sig klara av stressade situationer som sjukdom och nattskrik på ett bra sätt. De är också i allmänhet mer tillfredsställda med sina liv och sin livssituation. Det temperament som barnet har ända från tidig ålder påverkar alltså moderns känsla av tillfredsställelse och känsla av kompetens, både på kort och lång sikt. (Kreutz Wirfelt 2014, 64–65)

En skillnad på hur barnets temperament påverkar föräldern hittas även hos förstföderskor respektive omföderskor. De mammor som har barn från tidigare upplever barnets temperament som mycket tydligare, medan mammor som får sitt första barn inte direkt kan urskilja sitt barns temperament. Detta förklaras med att omföderskor lever i en mer krävande miljö, där också äldre barn kräver uppmärksamhet och tid. Det verkar inte vara någon skillnad om man är van med spädbarn från förr, utan det handlar mer om att besvärliga barn är svårare att foga in i den redan existerande familjen. Det som gör att förstföderskor bättre klarar av att ta hand om ett svårskött barn är att de anpassar sitt egna liv efter barnet, medan en omföderska försöker få barnet att anpassa sig till det familjeliv som redan finns. Förstföderskor har inte heller något att jämföra med, och är kanske inte ens medveten om att hon har fått ett svårskött barn. (Kreutz Wirfelt 2014, 65–66)

Både barn och deras föräldrar går igenom utvecklingsfaser, men det är barnet som visar vägen medan föräldrarna får hänga på. Hur en person blir som förälder beror till viss del på hur barnet är, men också på hur väl barnet och föräldern interagerar och bemöter varandra. Föräldraskapet färgas också av föräldrarnas och barnets egna erfarenheter och temperament. Föräldrarnas bemötande är inte heller likadant mot alla barn, om de har flera. Om barn kräver olika saker av sina föräldrar får de också olika bemötande. Man blir exempelvis mer beskyddande gentemot ett barn som är avvaktande och känsligt medan ett barn som är utåtriktat och kaxigt tydligt skulle visa att det inte behöver extra beskydd om vårdaren betedde sig likadant mot det. (Alfvén & Hofsten 2011, 16–17)

Bemötandet anpassas efter barnet och hur barnet är, utan att man ens reflekterar kring det. Ett barn som är lugnt bemöts på ett lugnt sätt, medan man oftare visar irritation gentemot ett gnälligt barn. Tyvärr så skriker man också lättare på ett ilsket barn. Därför bemöts inte alla barn, inte heller syskon, likadant, det skulle inte gå. På grund av detta kan man generaliserat säga att barn som växt upp i samma familj inte har haft samma barndom. (Alfvén & Hofsten 2011, 17)

När det för en förälder känns hur bra som helst att vara ifrån sitt barn en helg när barnet är ett år gammalt kan det för en annan förälder kännas helt omöjligt. Detta beror inte på hur föräldrarna är, utan det beror på barnet och barnets utvecklingsnivå. Vissa barn är mogna för att tas hand om av andra tidigt, medan andra barn inte blir det ens i skolåldern. (Alfvén & Hofsten 2011, 17)

Att dela in barn i kategorier har kritiserats, dels för att man inte kan säga om forskningarna är pålitliga men också för att dessa kategorier representerar värdesynpunkter i och med att föräldrar kan uppfatta det som enklare att uppfostra ett lätt barn. Det viktiga är att se på hur föräldern reagerar på barnets temperament. Förälderns anpassningsförmåga till sitt barns temperament och samspelet dem emellan är det viktiga i olika situationer. När barnets temperament matchar föräldrarnas uppfostringssätt och bemötande av barnet leder det till att barnet utvecklas på ett sunt sätt och bygger upp en bra psykologisk anpassning. (Askland & Sataøen 2003, 73)

Om man som förälder är nyfiken på sitt barns person och är lyhörd för sitt barns sätt att vara lär man sig så småningom att förstå vad barnet behöver och man lär känna sitt barn bättre. Att få en god anknytning till sitt barn beror mer på om barnet kan lita på att göra sig förstådd än om temperament. (Bergström 2013, 140)

4 Anknytning

I detta kapitel tas anknytningsteorin upp. Jag fokuserar på att reda ut begreppen anknytning och samspel samt ser på anknytningens historia. Senare kommer även de olika anknytningsmönstren upp. I kapitlet har jag valt att endast nämna de mest centrala gestalterna inom ämnet, och lämnat bort de mindre kända personerna som forskat om anknytning.

4.1 Anknytningsteorin

Anknytningsteorin handlar om det psykologiska band som uppstår mellan barnet och den huvudsakliga omvårdnadspersonen, oftast mamman. Anknytningen har betydelse livet ut, eftersom anknytningen skapar inre arbetsmodeller hos barnet om barnet självt, hans/hennes närstående personer och samspelet dem emellan. Dessa inre arbetsmodeller lagras i barnets minne och formar hur barnet senare i livet möter omvärlden. (Hart & Schwartz 2008, 7)

För att ett barn ska kunna överleva i vår värld måste det finnas någon som tar hand om det, och därför anser man att anknytningen har formats och stärkts genom evolutionen. Utan någon som tar hand om barnet överlever det inte. Anknytningen handlar grundläggande om att barnet tyr sig till en person som kan skydda det från olika faror, oavsett om farorna kommer från barnet självt (hunger, ilska, trötthet) eller om hotet kommer utifrån (köld, rädsla, otrygghet). Barnets anknytning till föräldern är grundläggande för att barnet ska kunna kontrollera sina känslor, fungera i sociala sammanhang och känna trygghet, utveckla sin självkänsla och förstå vad andra personer tänker och känner. (Bergström 2013, 131)

Redan hos ett litet nyfött barn finns en enorm drivkraft till att skapa långvariga relationer till de personer som är kandidater till att ta hand om och skydda barnet. Barnet har från födseln med sig de verktyg som behövs för att knyta an till en omvårdnadsperson, som exempelvis att känna igen föräldrarnas unika doft och ansiktsdrag. Anknytningen är ett samspel där både barnet och omvårdnadspersonen samarbetar, när barnet ger signaler som föräldern på ett sunt sätt svarar på utvecklas anknytningen. (Bergström 2013, 131)

Anknytningen innebär att barnet kan skapa kontakter till omvårdnadspersonen och andra personer som barnet ofta träffar. Detta är medfött och har betydelse också för den senare utvecklingen. Spädbarn är beroende av att ha kontakt med andra människor och få den omsorg som krävs, annars kan barnet inte utvecklas. Bandet till anknytningspersonen behövs för att barnet ska kunna få stöd i sin utveckling. (Hart & Schwartz 2008, 7)

Anknytningsrelationen påbörjas när barnet föds, och utvecklas speciellt under det första året av barnets liv och fortgår tills barnet blir tre till fyra år gammalt. Anknytningen slutar inte där, utan den har man med sig livet ut. Under det andra halvåret i barnets liv börjar anknytningen märkas. Barnet vill då se föräldern hela tiden och blir som ett plåster på sin omvårdnadsperson. Att man börjar se anknytningsbeteendet i just denna ålder beror på att barnet då börjar krypa. När barnet blir ungefär fyra år gammalt har det lärt sig hur man ska göra när något känns olustigt eller jobbigt. Barnet börjar förstå hur världen fungerar och

skapar sin bild av sig själv. I vuxen ålder kan de anknytningsrelationer som skapades under barndomen vara en resurs som gör att man klarar av att vara ensam, där hämtar man stöd och gemenskap. Barndomens anknytning kan också vara skadlig i vuxen ålder, om någon t.ex. har svårt med närhet eller gör sådant mot egna barn som man egentligen vet är fel kan det vara barndomens skadade anknytning som ligger till grund för beteendet. (Bergström 2013, 132)

4.2 Anknytningsteorins historia

Före anknytningsteorins uppkomst efter andra världskriget ansågs att det viktigaste för ett litet barn vara omvårdnad, god hygien och ett gott uppförande. Man hade inte den uppfattningen att det var av vikt att betona de känslomässiga band som uppstår mellan vårdaren och barnet. Därmed intresserade man sig inte heller för vem som skötte barnet. Föräldrar vars barn vårdades på institution uppmanades att inte hälsa på för ofta, eftersom det försämrade barnens anpassning till institutionslivet. (Hart & Schwartz 2008, 8)

Anknytningsteorin uppstod i England efter andra världskriget när olika teoretiker fann det intressant att studera hur barn påverkas av separationer från sin familj. Man märkte att barnet tog utvecklingsmässig skada när det skildes från sina föräldrar, trots att det fick mat och annan omvårdnad av andra personer. Det blev tydligt att det förutom omvårdnad också var av vikt vem det var som tog hand om barnet. Vid separationer, som gjordes på grund av att man skickade iväg barnen undan kriget eller för institutionsvård, kunde man urskilja olika stadier som barnen gick igenom. Först skrek och protesterade barnen för att få tillbaka sina föräldrar. De letade också efter dem. Efter en liten tid var det som att barnen gav upp tanken på sina föräldrar. De lugnade ner sig och blev därmed också lättare att ha hand om för andra, men blev också apatiska. Barnen fick problem med maten och kunde inte heller knyta an på nytt till andra. (Bergström 2013, 133)

Donald W. Winnicott (1896–1971) var en barnläkare och psykoanalytiker från södra England. I sitt arbete kom han i kontakt med många barnfamiljer, och hans medicinska expertis utgjorde grunden för det han bidrog med till anknytningsteorin. Winnicott, och också John Bowlby, intresserade sig för hur omvärlden och samverkan påverkade barns utveckling. Han skrev inte ner någon regelrätt teori, men han förändrade sättet som man såg på barn. Han visade på att det var viktigt att förstå och betona det starka bandet som finns mellan ett barn och dess moder. Winnicott beskrev hur en mamma kan gå helt upp i sitt barn och anpassa sig till dess behov. Genom att mamman anpassar sig till barnet kan barnet själv

börja skapa mentala bilder av det mamman erbjuder och som matchar de behov barnet har. Därmed kan barnet börja skapa sin självbild. När barnet blir hungrigt finns mamman där och ger mat, hunger blir till mättnad för barnet. Under en dag upplever barnet många liknande händelser där ett behov tillfredsställs, och så småningom kan barnet börja inse vad som hör till den inre verkligheten, hunger, och vad som hör till den yttre världen, mat. (Hart & Schwartz 2008, 17–18)

John Bowlby (1907–1990) är en av anknytningsteoriens förgrundsgestalter. Han var psykoanalytiker och barnpsykiater, forskare och teoribygare. Bowlby blev intresserad av anknytningen när han arbetade på en skola som fanns till för barn med anpassningssvårigheter och fick se hur barnen och även ungdomarna undvek att knyta några band till någon i personalen. Bowlby studerade hur förhållandet mellan mamma och barn påverkade barnets personlighetsutveckling, och hur barnet påverkades när det blev lämnat ensamt av mamman. Bowlby beslöt sig för att utforma en teori, anknytningsteori, utgående från alla forskningsresultat han fått från olika undersökningar. Denna teori beskriver således förloppet som får ett litet barn att knyta an till en närstående person och som är utgångspunkten för ett barns personlighetsutveckling. Bowlby ville skapa en teori som innehöll mycket av det som Sigmund Freud hade skrivit om, som t.ex. separationsångest, skuld, kärlek, sorg, trauma, försvar och vrede, och därmed kunna användas som ett komplement eller alternativ till psykoanalysens metateori. (Hart & Schwartz 2008, 69–70)

Psykologen Mary Ainsworth (1913–1999) arbetade tillsammans med Bowlby och kom även hon att bli ett stort namn inom anknytningsteori. Hon hade arbetat med att urskilja vilka samspelsmönster som finns mellan mamma och barn, dels i Uganda men också i Baltimore, och detta bidrog med ny kunskap till anknytningsteori. Ainsworth kom fram till att mottagliga och känsliga mammor hade en bra anknytning till sina barn, medan mammor som inte svarade på barnens behov hade sämre anknytning till barnen. (Hart & Schwartz 2008, 70, 85)

Anknytningsteori är i dag välkänd världen över och används konkret i vårt samhälle. Om man har ett sjukt barn som behöver sjukhusvård får man på olika sjukhus bo tillsammans med barnet under vården. Vi har rätt till föräldraledigheter både för mamman och pappan, under en relativt lång period. Anknytningen uppmärksammas även på daghem, när barnet ska börja i dagvård har man först inskolning för att barnet ska hitta någon på daghemmet att knyta an till och känna trygghet hos. (Bergström 2013, 135)

4.3 Anknytningsbeteende och anknytningsmönster

Barn är ända från födseln sociala varelser som på olika sätt försöker kommunicera med sin omgivning för att skapa kontakter. Den tidiga anknytningen mellan mamma och barn kan ses som tidiga samtal där barnet på olika sätt vill få kontakt med den person som vårdar barnet. Barnet kan använda sig av olika anknytningsbeteenden, såsom gråt och läten, leenden, blickkontakt och imitation samt kroppsrörelser, t.ex. att vifta med händerna, vrida på huvudet eller sparka med benen för att få uppmärksamhet och närhet. Ett äldre barn kan också krypa fram till sin vårdare. När och om mamman ser dessa olika anknytningsbeteenden kan hon tillfredsställa de behov som barnet har och vill tala om. En mamma som inte kan urskilja och förstå sitt barns tecken på olika behov kan inte heller tillfredsställa dem, och får således en sämre anknytning till sitt barn. Anknytningsbeteendet syns bäst när barnet har ett starkt behov av något, som mat, vila eller annan omvårdnad. Också när barnet känner en stark rädsla för något eller känner att mamman inte finns där syns anknytningsbeteendet tydligt. Vissa gånger räcker det med att barnet får se anknytningspersonen för att anknytningsbeteendet ska avta, medan det i andra fall behövs mer åtgärder. Bara för att barnet vet att modern finns i närheten skapar det en trygghet för barnet, och det skapas känslomässiga band mellan barnet och modern. (Hart & Schwartz 2008, 75–76)

Mary Ainsworth utvecklade något som kallas främmandesituationen, vilket innebär att barnet och modern befinner sig i ett rum med leksaker. Under tiden som situationen pågår lämnar mamman rummet och en främling kommer in, i olika etapper. I ett skede lämnas barnet också ensamt. Det Ainsworth såg under detta experiment var att barnen uppvisade olika typer av anknytningsmönster och anknytningsbeteenden. (Hart & Schwartz 2008, 86–87)

Barnet lär sig ett anknytningsmönster, men inte vilket anknytningsmönster det kan förvänta sig. Det anknytningsmönster som barnet har lärt sig blir, helt omedvetet, barnets sätt att se på sig själv, sina anknytningspersoner och andra människor i omgivningen. Barn som har en trygg anknytning utvecklar självförtroende och kan känna förtroende för omvärlden. De kan justera sin arbetsmodell i takt med utvecklingen och omvärldens förändring. Otrygga barn anammar en arbetsmodell som går ut på att de inte på ett vettigt sätt kan använda sin anknytningsperson som en trygg bas. De undviker kontakt eller söker alltför nära kontakt med sin anknytningsperson för att skydda sig från att bli avvisade. (Hart & Schwartz 2008, 90)

4.3.1 Trygg anknytning

Vid en trygg anknytning kan barnet använda anknytningspersonen som en ”trygg hamn”, barnet kan alltså söka hjälp och tröst hos anknytningspersonen när det finns behov av det. Barn som har en trygg anknytning klarar bättre av stress och blir inte förtvivlade vid separation från modern. De har också lättare att anpassa sig till nya situationer och har mer empati. En trygg anknytning uppstår när anknytningspersonen finns där, är lyhörd för barnets anknytningsbeteenden och signaler samt ger ett kärleksfullt svar på barnets behov av skydd och tröst. (Hart & Schwartz 2008, 88)

4.3.2 Otrygg, ambivalent anknytning

Den otrygga, ambivalenta anknytningen kännetecknas av att barnet är spänt, osäkert och oroligt inför att skiljas från modern. Barnet söker ofta närhet, men närheten barnet får inger inte lugn eller tillfredsställelse. Till skillnad från tryggt anknutna barn använder inte otrygga, ambivalenta barn anknytningsystemet som hjälpmedel när de ska granska omgivningen. De använder inte heller anknytningspersonen på ett adekvat sätt. Istället är barnet konstant aktivt och får aldrig lugn och ro. Barnet är klängigt och kan inte kontrollera sina egna känslor. Barnet är ofta argt och ilsket, samtidigt som det inte vill vara ifrån anknytningspersonen. Detta anknytningsmönster uppstår när mamman inte betar sig på ett förutsägbart sätt, ibland kan hon vara tillgänglig och ge rätt svar på barnets anknytningsbeteende, men ibland är hon inte tillgänglig för barnet. Detta anknytningsmönster har man sett kan förekomma i familjer där barnet på grund av sjukdom eller placeringar skiljs fysiskt från sin förälder. Också i familjer där man använder hot om att lämna barnet som uppfostringsmetod har detta anknytningsmönster identifierats. (Hart & Schwartz 2008, 88)

4.3.3 Otrygg, undvikande anknytning

Detta anknytningsmönster kännetecknas av att barnet inte söker någon känslomässig kontakt till sin anknytningsperson, barnet undviker närhet och försöker vara emotionellt oberoende. För att inte behöva känna sig avvissad lär sig barnet att slå av anknytningsmönstret. Barnet undviker att söka tröst vid rädsla eller otrygghet, och visar inte sina behov. Istället för att ständigt söka anknytning, som otrygga, ambivalenta barn gör, gör sig barnet upptaget genom att exempelvis leka med sina leksaker. Barnet kan inte urskilja varken sina egna eller andras känslor, söker inte hjälp och är känsligt för stress. Barn som har ett otryggt, undvikande anknytningsmönster skapar ett ”falskt själv” som kan fungera som sköld mot världen och skydda barnet från intryck som det inte kan bearbeta. Otrygg, undvikande anknytning

uppstår i familjer där föräldrar antingen är otillgängliga eller inte finns där känslomässigt för barnet på grund av egna känslomässiga problem eller psykisk sjukdom. (Hart & Schwartz 2008, 19, 88–89)

4.3.4 Desorganiserad anknytning

I senare forskning har man lagt till ett fjärde anknytningsmönster, den desorganiserade anknytningen. Detta mönster skiljer sig från de andra på så sätt att barnet här inte kan lära sig att följa något mönster i anknytningen. Barnet har obegripliga och motstridiga beteenden som t.ex. överdimensionerad vaksamhet eller våldsamt vrede. Barnet kan röra sig och sedan i nästa sekund stelna till eller hejda sig, helt utan förvarning. Detta anknytningsmönster hittas i familjer där föräldrarna slår sina barn eller själva har upplevt traumatiska händelser, såsom sexuella övergrepp eller äga i barndomen. Barnets gråt kan väcka minnen och känslor hos anknytningspersonen som resulterar i aggressivitet eller ångest. Föräldrarna kan inte tillgodose barnets behov och signaler på rätt sätt, och barnets anknytning till föräldern blir oorganiserat. (Hart & Schwartz 2008, 89–90)

4.4 Föräldrarnas anknytning till barnet

Den forskning som finns kring anknytning tar mestadels upp hur barnet knyter an till föräldern, men det är också av intresse att undersöka hur föräldrarna knyter an till sina barn. Anknytningen är en ömsesidig relation där föräldrarna också ska knyta an till sitt barn och kunna vara lyhörda för barnets signaler och ge rätt svar på dem. En förälder kan bli för ambitiös och fokusera mer på sin egen roll i anknytningen än barnets. Detta kan leda till att föräldern stimulerar barnet, men glömmer bort att vänta på barnets reaktion och svar. Om barnet inte är tydligt i sina signaler, och föräldern inte väntar in barnets signaler kan anknytningen skadas. (Larsson 2011, 39–40)

En god anknytning till sitt barn kräver att man har en känslomässig öppenhet och tillit till sig själv som förälder, och det ligger till grund för ett utåtriktat, icke-defensivt och aktivt föräldraskap. En persons förmåga till känslomässig öppenhet och tillit gör att den grundläggande och medfödda motivationen kan komma fram utan att dras tillbaka av ångest eller känslomässig smärta. Tvärtom kan bristen på tillit och trygghet i egna anknytningsrelationer ge negativa självbilder som gör att motivationen inriktas på att försvara oss mot ångest och smärta, för att få uppleva en känsla av trygghet. (Wennerberg 2013, 7)

Barnet som är mindre och svagare knyter an till den större och starkare föräldern för att få trygghet, beskydd och mat. Föräldern i sin tur svarar med att utveckla ett känslomässigt omvårdnadsband till barnet, kallat bonding. Detta omvårdnadsband är en förutsättning för att anknytningen ska bli lyckad. Föräldern måste knyta an till barnet och vilja ge det omvårdnad, annars lyckas inte samspelet. (Broberg, Hagström & Broberg 2012, 37)

För att etablera en trygg anknytning till sitt barn måste föräldern investera engagemang, tid och kontinuitet i relationen. Barn kan bli antingen fästa vid sin mamma ("mammiga") eller fästa vid sin pappa ("pappiga"). Detta beror på att en av föräldrarna oftast är högst i anknytningshierarkin, vanligtvis den som är hemma med barnet det första levnadsåret och är den som i huvudsak ser till barnets behov. (Larsson 2011, 42)

Donald W. Winnicott myntade begreppet good enough-mothering, vilket betyder att föräldrar inte behöver vara perfekta, de behöver bara vara tillräckligt bra. Vårdaren som är tillräckligt bra ger en omvårdnad som är tillräcklig i fråga om barnets grundläggande behov. Denna vårdare svarar rimligt lyhört och förutsägbart på barnets signaler. (Broberg, Risholm Mothander, Granqvist & Ivarsson 2008, 18)

Att vänta barn innebär att längta, vändas och fundera. För det mesta är barnen efterlängtrade och de blivande föräldrarna kan känna sig trygga i sin föräldraroll redan innan barnet fötts. Men det kan bli så att känslorna inte riktigt hänger med när barnet väl kommer. Om man inte känner kärlek eller ömhet för sitt nyfödda barn, ska man först och främst ge känslorna tid. Det tar tid både att lära känna och förstå sitt barn, men också att tycka om barnet. Det är en stor omställning att få barn, och därför måste man låta förändringen ta den tid den behöver. Att hålla barnet, massera, sova nära, ha ögonkontakt och kroppskontakt är inte bara till nytta för barnet, utan det stärker även föräldrarnas band till barnet. (Larsson 2011, 43–44)

4.4.1 Faktorer som påverkar föräldrarnas anknytning till barnet

En sak som kan påverka föräldrarnas anknytning till barnet är förlossningsdepression. Dessa depressioner kan börja med att föräldern upplever en känsla av tomhet efter förlossningen. Föräldern känner sig nedstämd och ofrånkomlig samt upplever skam över dessa negativa känslor. Om en förälder väljer att dölja sina känslor kan också känslor av isolering krypa upp. Att få barn är en stor omställning som naturligt väcker många känslor, men om man känner fem eller fler av följande symptom under en period på två veckor kan det vara förlossningsdepression: jag känner mig deprimerad eller irriterad varje dag, sådant jag förut tyckte var kul väcker inte längre intresse, vikten har antingen ökat eller minskat märkbart,

samt att aptiten förändrats, mitt sömnmönster har förändrats, jag har svårt att somna och sover dåligt, jag upplever en känsla av trötthet varje dag, jag känner mig värdelös eller har överdrivet dåligt samvete, jag har svårt att koncentrera mig och är obeslutsam, jag har tankar på att skada mig själv eller mitt barn. Både mamman och pappan kan drabbas av förlossningsdepression, även om det är vanligare hos mamman efter förlossningen. För att förbereda sig inför förlossningen och undvika en depression är det bra att veta att de varma känslorna kanske inte infinner sig direkt, och prata om sina problem. (Larsson 2011, 44–46)

Föräldrarnas upplevelse av sin egna barndom påverkar också anknytningen till barnet. Att bli förälder innebär ett livslångt åtagande som man inte kan säga upp. Relationen till sitt barn utsätts för påfrestningar av olika slag, och det är svårt att föreställa sig detta psykiska band på förhand. Både barnet och föräldern behöver känna att de har en kontinuerlig och varm relation. Detta är dock inte verkligheten för många barn och föräldrar. Kliniska möten har visat att föräldrar som har utsatts för tragedier i barndomen har en tendens att överföra dessa på sina egna barn. Barn kan väcka positiva drömmar och förhoppningar hos sina föräldrar, men de kan också väcka det allra mest smärtsamma inuti en förälder. Det finns föräldrar som inte orkar eller kan svara på sitt barns signaler, och detta bottnar ofta i upplevelser från den egna tidiga barndomen. Alla negativa känslor som föräldern har med sig är inte skadliga för barnet, i det naturliga föräldraskapet finns det utrymme för motstridiga känslor. Det finns en variation i hur föräldrar hanterar sina motstridiga känslor, och de känslomässiga strategier som föräldrarna använder när de tar hand om sitt barn präglas till stor del av föräldrarnas tidigare erfarenheter. (Broberg et. al. 2008, 68–69)

Barn kan uppvisa undvikande eller ambivalent anknytning, vilket uppstår när en förälder är antingen avvisande eller oförutsägbar, och detta har sin grund i att föräldern inte kan känna medkänsla för sitt barn eller leva sig in i och förstå barnets inre värld på ett tillräckligt sätt. Dessa föräldrar har upplevt svårigheter i den egna barndomen som de antingen förnekar eller avfärdar och förminskar, men som väcker ångest i samband med vårdandet av sitt eget barn. En förälder som haft en otrygg anknytning till sina egna föräldrar kan ha en hämmad mentaliseringsförmåga, vilket visar sig i att föräldern drar sig tillbaka när barnet visar känslor och impulser. (Wennerberg 2013, 164–165)

En allvarlig sak som äventyrar anknytningen mellan förälder och barn är våld i familjen. Den vanligaste formen av våld inom hemmet är att mannen misshandlar eller förgriper sig på kvinnan. En kvinna som utsätts för våld kan sakna energi till att vara en god förälder, eftersom hon lever i skräck och otrygghet. Våld i familjen drabbar anknytningen på ett direkt

sätt, i och med att föräldrarna är oförmögna att se till barnets bästa. Ett barn som bevittnar våld i hemmet har en betydlig ökad risk för att utveckla psykiska problem och löper också en högre risk att själv utsättas för våld eller övergrepp. (Broberg et. al. 2008, 73)

Föräldrarnas psykiska ohälsa påverkar förmågan att ta hand om sitt barn på ett gott sätt. I takt med att psykisk ohälsa blir vanligare i vårt samhälle, blir det också vanligare att psykiskt sjuka blir föräldrar. Största delen av dessa föräldrar är kapabla till att ta hand om sitt barn, och barnen tar ingen skada, men det kan också ge problem. Mentala problem hos föräldern kan ta sig uttryck i att barnet inte får växa upp i en passande miljö. Psykisk ohälsa hos föräldrar kan göra att de inte förstår vikten av att anpassa t.ex. leksaker, spel och aktiviteter enligt barnets ålder och utveckling, vilket leder till att barnet kan vara i riskzonen gällande kognitiv förmåga, sociala relationer, emotionell intelligens eller utvecklingsnivå. Psykiskt sjuka föräldrar kan råka ut för svårigheter i föräldraskapet på grund av sjukdomens symptom, såsom att man är deprimerad, utmattad eller vistas på sjukhus och inte har ork eller möjlighet att ta hand om och vårda relationen till sitt barn. Svårigheterna kan också uppkomma eftersom föräldern inte har tillräckliga kunskaper om hur man pratar med barn om psykisk sjukdom, och inte förmår prata om sina känslor. Även saknaden av ett socialt nätverk i samband med sjukdomen påverkar föräldraskapet och anknytningen negativt. (Gelkopf & Jabotaro 2013, 496–497)

Föräldrarnas möjlighet att ta hand om sitt barn på ett bra sätt och låta det utvecklas påverkas av föräldrarnas utbildningsnivå, samarbetsförmåga, tillgång till ett socialt nätverk och deras socioekonomiska levnadsnivå. Om föräldrarna av olika skäl inte orkar sätta barnet främst och om föräldrarna och/eller barnet dessutom har andra svårigheter kan det påverka anknytningen. Det är det totala antalet riskfaktorer snarare än någon enskild som försätter barnet i en utsatt position. Om barnet utsätts för omsorgssvikt, alltså att föräldrarna brister i sin omvårdnad, måste samhället träda in för att skydda barnet. (Broberg et. al. 2008, 71–72)

5 Sammanfattning av teorin

Ett barns temperament syns, till viss del, redan en kort tid efter födseln. Temperamentet kan vara väldigt utmärkande för ett barn, och därför är det viktigt att personer som i sitt arbete kommer i kontakt med barn har en viss kunskap om temperamentet. För föräldrarnas del är det viktigt att kunna urskilja sitt barns temperament, därför att man måste anpassa sitt förhållningssätt till barnet i enlighet med temperamentet.

Ett barn som inte har några problem med nya situationer, människor och miljöer kan man enkelt ta med på olika saker, barnet blir inte stressat och oroligt. Ett lättskött barn kan också lätt acceptera en ny sovplats på daghemmet eller en ny maträtt. Trots att man har ett barn som snabbt kan acceptera och anpassa sig till nya situationer ska man ändå idka försiktighet med stora förändringar.

Ett barn som är svårskött blir oroligt och stressat i nya situationer. För att underlätta för ett sådant barn ska föräldrarna i god tid förklara för barnet vad som ska hända, hur det ser ut på en ny plats eller vilka rutiner man har på ett nytt daghem. Man ska aldrig tvinga ett barn att befinna sig i en situation som är skrämmande, barnet måste få vänja sig vid det nya och själv bestämma i vilken takt det vill gå framåt.

Ett barn som behöver tid på sig att bli varmt i kläderna, ett "slow to warm up"-barn, behöver också det en lång inkörsport till nya situationer. Inskolning på daghem får ta den tid det tar, det ska vara på barnets villkor. Genom att kommunicera noggrant med barnet, låta det prova på och finnas där som stöd, så klarar sig ett "slow to warm up"-barn bra i nya miljöer.

Barnets anknytning till föräldrarna börjar direkt vid födseln. Anknytningen stärks när barnet märker att modern, eller en annan anknytningsperson, förstår sig på barnets signaler och kan ge rätt stimuli som svar på signalerna. Dessa signaler, kallat anknytningsbeteende, kan vara rörelser, blickkontakt, ljud, handviftningar, gråt, leenden och skratt. Närhet, kärlek, ögonkontakt, mat, sömn, hygien och ett vänligt språkbruk gör att barnet känner trygghet och vet att det överlever tack vare mamman. Beroende på hur bra modern kan svara på barnets behov kan man dela in barn i olika anknytningsmönster.

Föräldrarna knyter också an till sitt barn, vilket kallas bonding. Föräldrar måste ge sig själva och sina känslor tid för att hitta sin nya roll som förälder. Det kan ta tid att lära känna sitt barn och börja tycka om det, speciellt om man själv som barn varit med om svåra saker eller om graviditeten och förlossningen varit svåra.

Barnets temperament påverkar anknytningen på så sätt att modern anpassar sin omvårdnad enligt barnet. Ett lugnt barn bemöts med en lugn röst, långsamma rörelser och ett vänligt språk, medan ett barn som är explosivt och svårskött bemöts med mer irritation och ilska ord.

Ett lättskött barn får sina behov tillgodosedda med kärlek och omtanke, eftersom det inte gråter i onödan eller behöver hjälp dygnet runt. Barnet litar på att mamman ska hjälpa det

med de saker barnet inte klarar av själv, mamman ska skydda barnet i främmande situationer och ge mat vid hunger eller låta barnet sova när det är trött.

Ett svårskött barn kan väcka irritation, ilska och hopplöshet hos sin mamma, och därmed är hon inte lika benägen att se till barnets behov. I en väldigt svår situation, där barnet är uppjagat, skriker och gråter, kan mammans ork ta slut och barnet blir utsatt för våld eller hårda ord. Ett barn som aldrig är nöjt är svårare att visa ömhet mot, och det kan också vara svårare att förhandla och samtala med ett sådant barn.

Ett barn som är långsamt att värma upp kan väcka både glädje och irritation hos sin mamma, beroende på barnets sinnesstämning. Om barnet är blygt och vill vara nära sin mamma kan mamman känna värme och ett behov av att skydda barnet, men om barnet aldrig kan leka själv eller lämnas hos någon annan för vård kan samma barn väcka irritation.

Även om teorin kan ses svartvit, ett lättskött barn är lättare att ha att göra med än ett svårskött barn, är det inte egentligen så. Det viktiga är inte hur ett barn beter sig eller vilket temperament det har, utan det centrala är att föräldrarna vet hur de ska bete sig mot barnet. Om föräldrarna har de egenskaper och verktyg som behövs för att uppfostra och ha en god anknytning till ett svårskött barn är det lika enkelt att ha att göra med ett svårskött barn som ett lättskött barn. Det är anknytningspersonens förmåga till anpassning till barnet som är viktigt, inte barnets (svåra) temperament och personlighet.

6 Metod och tillvägagångssätt

Detta kapitel tar upp vilken metod jag har valt att använda, samt motivering kring varför den kvalitativa metoden passar bäst. Kapitlet tar även upp teori kring kvalitativa metoder, tillvägagångssätt, datasekretess och analysmetod samt frågor kring validitet och reliabilitet.

6.1 Val av metod

Den metod jag har valt att använda i detta examensarbete är den kvalitativa metoden, alltså att man intervjuar respondenter för att få svar på de frågeställningar man ställt sig. Fördelen med att använda en kvalitativ metod är att man får fram respondenternas åsikter, känslor, upplevelser och tankar på ett mer detaljerat sätt än man får med andra metoder. Man kan med den kvalitativa metoden täcka ett större område än om man använde en kvantitativ metod. Resultatet blir mer intressant och djupgående. När man intervjuar sina respondenter kan man också fråga upp eller förklara mer noggrant, allt för att man ska få svar på just de

frågeställningar man satt. Genom att använda den kvalitativa metoden försäkras man sig om att det verkligen är åsikter och känslor som kommer fram, och det är precis det jag vill grunda examensarbetet på.

Den kvalitativa metodens syfte är att den som intervjuar ska få fram vad respondenterna tänker om olika fenomen ur sitt eget perspektiv. Intervjun har liknande struktur som ett helt vardagligt samtal, men en professionell intervju måste ha en speciell frågeteknik och angreppssätt. Respondenterna ska beskriva världen såsom de upplever den utgående från förutbestämda frågor, men respondenterna ska också själva färga och påverka intervjun. (Kvale & Brinkmann 2009, 39–41)

Den som intervjuar ska analysera det som respondenterna säger och kunna tolka tonfall, ansiktsuttryck och annat som respondenterna, omedvetet, kan visa. Intervjuaren måste också vara insatt i ämnet som intervjun handlar om och kunna styra in samtalet på rätt kurs om det behövs. En annan aspekt man som intervjuare ska tänka på är att lyssna på det som sägs ”mellan raderna”. För att veta om man tolkat det respondenten sagt på rätt sätt kan man försöka formulera det man hört mellan raderna och fråga upp det, för att veta om tolkningen är riktig eller ej. (Kvale & Brinkmann 2009, 45)

Intervjun kan utgöra det huvudsakliga sättet för insamlande av data, men man kan även använda komplement till intervjun. Intervjun kan ha fasta svarsalternativ eller byggas upp mer fritt. Den typ av intervju som är mest lämplig bestäms utgående från vilket tema intervjun kommer att handla om och vilka det är som man intervjuar. (Dalen 2015, 14)

Jag har valt att inte ha fasta svarsalternativ som respondenterna får välja emellan, eftersom det då finns risk att man missar intressanta funderingar. När man använder fasta svarsalternativ kan det även vara så att respondenterna inte passar in på något alternativ, men väljer ett av dem bara för att intervjuaren ska få ett svar. Det blir också mer opersonligt när respondenterna inte får förklara med egna ord, utan endast väljer ett förutbestämt svarsalternativ. Ett bra sätt att få fram adekvata svar är att spjälka upp de stora temafrågorna i mindre delar. T.ex. kan det vara svårt att säga direkt om ens barn är lättskött eller svårskött, det är lättare att beskriva hur barnet beter sig i olika situationer. Jag har valt att se dessa intervjuer också som en bra övning inför min kommande yrkesroll, eftersom socionomer har samtalet som sitt främsta arbetsredskap.

När man använder intervjun som metod får man som intervjuare en djupare förståelse för hur respondenten ser på sin livsvärld, hur respondenten upplever sin vardag och hur man har

anpassat sig och förhåller sig till denna vardag. Med intervjuer vill den som gör intervjuerna få en större insikt i respondenternas verklighet. (Dalen 2015, 15)

6.2 Val av respondenter

Några av de viktigaste frågorna inom kvalitativa metoder är hur många som ska intervjuas, vem som ska intervjuas och vilka kriterier de intervjuade ska uppfylla. I allmänhet sägs att antalet respondenter inte kan vara för många, eftersom materialet blir för omfattande att bearbeta samt att själva genomförandet av intervjuerna blir för tidskrävande. Oavsett hur många som intervjuas måste det material man samlar in vara av så god kvalitet att man kan analysera och använda det. Om intervjuerna handlar om känsliga ämnen kan det också vara svårt att få respondenter att ställa upp. (Dalen 2015, 58)

Jag har valt att intervju sex stycken föräldrar som har åtminstone två barn. Dessa barn ska vara i åldern 2–7 år, alltså under skolåldern. Detta för att äldre barn har börjat sin frigöringsprocess från föräldrarna, och då är det i större utsträckning den processen som påverkar anknytningen, och inte temperamentet som jag är intresserad av. Väldigt små barn kan det vara svårt att utröna temperamentet hos, eftersom de inte utsatts för många olika miljöer och situationer. Antalet respondenter, sex, känner jag är lämpligt med tanke på examensarbetets omfattning och den tid som jag har till förfogande för att samla in och analysera materialet. Anledningen till att respondenterna ska vara flerbarnsföräldrar är att jag vill undersöka om föräldrarna bemöter syskon med olika temperament på olika sätt.

Enligt Holme och Solvang (1997, 101) är en viktig del av den kvalitativa forskningen urvalet av respondenter. Om ”fel” personer som inte uppfyller de kriterier som satts blir en del av undersökningen kan det leda till att resultatet blir förvrängt. Eftersom den kvalitativa undersökningen ska öka förståelsen för de fenomen som undersöks måste man göra ett urval av respondenter och sätta upp välformulerade och genomtänkta kriterier. Urvalet ska inte ske slumpmässigt, utan ska göras systematiskt.

När man har kommit fram till vilka som kan vara aktuella som respondenter måste man fundera på om alla kan vara med, eller om det behöver göras ett urval. För det första måste man komma fram till hur många respondenter som ska finnas med. Alla personer som kan komma på fråga kallas för en population, och det går, i en väldigt omfattande undersökning, att intervju alla i populationen, men i allmänhet måste man välja ett fåtal personer att intervju ur populationen. (Holme & Solvang 1997, 181)

De respondenter som detta examensarbete bygger på är valda utifrån bekvämlighetsurval. Bekvämlighetsurval innebär att man väljer att intervjua de respondenter som är lättast att få tag på. Det negativa med denna urvalsmetod är att urvalet oftast inte blir representativt för hela populationen, eftersom man lätt går miste om de personer som avviker från det normala. Variationen på de respondenter man väljer blir väldigt liten. När man själv väljer sina respondenter kan man förutom att intervjua de som är lätt att få tag på förstås också välja sådana personer som har egenskaper eller upplevelser man vill ha med i undersökningen. (Holme & Solvang 1997, 183)

6.3 Datainsamling och sekretess

Intervjuerna genomfördes med olika tillvägagångssätt. De flesta gjordes hemma hos respondenterna, medan någon gjordes på respondentens arbetsplats. Vid en del av intervjuerna som skedde i hemmet var respondenternas barn närvarande, men de medverkade inte i intervjuerna. Innan intervjuerna inleddes förklarade jag att respondenterna är helt anonyma, och att den inspelning jag gjorde av intervjun endast är till för att kunna transkribera materialet, för att sedan raderas. När examensarbetet är genomfört kommer allt material som berör respondenterna att vara kasserat. Jag kommer inte heller att röja identiteten på mina respondenter för utomstående, eller diskutera vad som sagts under intervjuerna.

Att diskutera med en utomstående hur ens barn är som person kan vara svårt och kännas obehagligt, men jag upplever att mina respondenter har kunnat ge utförliga svar utan att vara rädda för att det någonstans kommer att komma fram vem som medverkat som respondenter i detta examensarbete. Jag är glad över att jag hittade respondenter som kunnat analysera sig själva och ärligt vågat påpeka eventuella brister i sitt föräldraskap och växlingar i barnens temperament och bemötande.

6.4 Tillförlitlighet

Att skriva ut en intervju som genomförts muntligt innebär att man konstruerar muntliga ord till en skriven text. Utskriften av en intervju blir en tolkning, som görs av den som intervjuar. Reliabiliteten, tillförlitligheten för en mätning, kan undersökas genom att låta två personer, som är oberoende av varandra, skriva ut samma intervjuer så exakt som möjligt, för att sedan analysera kring vilka ordval som bäst representerar det respondenten sagt och menar. (Kvale

& Brinkmann 2009, 200) I detta examensarbete är denna metod inte användbar, eftersom det skulle äventyra respondenternas anonymitet att låta en tredje part lyssna på inspelningarna.

Tillförlitligheten för en mätning är också komplex att undersöka därför att man på en utskrift inte hör om respondenten låter glad eller allvarlig på rösten, man hör inte pauser och man kan beroende på inspelningskvalitet helt enkelt höra fel och missuppfatta. Beroende på hur skiljetecken används i det transkriberade materialet kan betydelsen av det som sagts helt förändras. (Kvale & Brinkmann 2009, 201)

Validitet, att man verkligen undersöker det som skall undersökas, är svårare att säkerställa än reliabiliteten. Det finns ingen opartisk konvertering från muntliga ord till skriftlig form. För att kunna tolka språket behöves en ordagrann återgivning, pauser, tonlägen och upprepningar borde därför komma fram i det skrivna materialet. Ett sätt att försäkra sig om en kvalitativ undersöknings validitet är att uppmärksamma de komplikationer i språket som kan förekomma när man ska göra ett muntligt språk till en skriftlig text (Kvale & Brinkmann 2009, 203). I mitt fall har det också ibland varit svårt att översätta dialektala ord och uttryck till standardsvenska, eftersom det inte alltid finns en exakt motsvarighet. För att säkerställa examensarbetets validitet har jag under mina intervjuer frågat upp saker jag varit osäker på, för att vara säker på att jag har förstått rätt. När jag bitt mina respondenter upprepa och förtydliga vissa avsnitt har de också i regel använt lite andra ord, vilka ibland har varit mer konkreta att använda i det skrivna materialet från intervjuerna.

6.5 Analysmetod

De data som samlats in måste på något sätt analyseras och tolkas. Analys av en text, i detta fall utskrivna intervjuer, innebär att den som analyserar texten ska försöka få fram en struktur i materialet så att det blir enklare att tyda. Den som utför undersökningen ska även kunna lyfta fram det väsentliga i texterna och foga de data man samlat in till den teori man använt sig av. (Repstad 2007, 127)

De analysmetoder som använts i detta examensarbete är de som Kvale och Brinkmann (2009, 221–223) kallar meningskoncentrering och meningstolkning. Meningskoncentrering som metod innebär att man komprimerar det respondenterna sagt till mer koncentrerade och kortare meningar. Det viktiga i det som sagts under intervjuerna skrivs om med mindre antal ord. Meningstolkning går ut på att man hittar en djupare innebörd i det som sagts under intervjuerna. Man tar det sagda ordet vidare för att hitta bakomliggande meningar.

I denna undersökning passar dessa två metoder ypperligt, eftersom jag behöver korta ner svaren jag fått på intervjufrågorna för att resultaten ska bli tydligare. Det är inte möjligt att skriva ut hela svar, eftersom examensarbetet då skulle få betydligt fler sidor. Det är inte heller fördelaktigt för läsaren att behöva läsa långa intervjusvar, som också svävar ut och kommer in på andra ämnen. Meningskoncentrering som metod i detta examensarbete innebär också att jag valt att ta med endast den del av svaret som enligt mig är av vikt för resultatet. Meningstolkningen i denna undersökning innebär att jag försökt tänka bortom det sagda ordet. Under muntliga intervjuer kan det komma upp saker som gester, miner och handrörelser som är av betydelse, men som inte kommer fram i skrift. Då har jag försökt formulera det fysiska talet till ord. Uttryck som ”ja, du vet hur det är” fungerar i samtal, men behöver analyseras och skrivas ner mer konkret i skriftliga sammanhang.

7 Resultatredovisning

I detta kapitel redovisas de resultat som jag fått fram under intervjuerna. Jag har valt att koppla ihop resultatet med de fyra frågeställningarna som finns formulerade i syftet. I resultatet kommer jag att använda mig av citat, vilka kännetecknas av citattecken och skrivs med kursiv stil. Där jag har varit tvungen att ta bort namn eller annat som kan äventyra respondenternas anonymitet används tecknet [personen]. Om det i citatet finns ord eller stycken jag valt att ta bort, finns detta tecken: (...). Genom citaten kommer respondenternas upplevelser, åsikter och tankar fram på ett mer konkret och direkt sätt, samtidigt som det ger liv åt resultatredovisningen. Jag har även valt att koppla ihop teorin med resultatet i detta kapitel.

7.1 Vilket temperament anser föräldrarna att deras barn har?

Till denna frågeställning hade jag tre olika intervjufrågor; *Beskriv dina barns temperament och ge exempel på hur temperamentet syns utåt, Hur beter sig dina barn i en främmande situation, såsom att lämnas ensamma med en främmande person?* samt *Hur tar dina barn kritik?* Respondenterna beskrev sina barn som lättskötta barn, svårskötta barn och barn som är tröga att värma upp. Respondenterna använde dock inte de exakta termerna, det är min egen analys av intervjuerna som gjort att jag kategoriserat in barnen i de tre olika termerna.

Respondenterna som beskrev typiskt lättskötta barn sa saker som att barnet är frimodigt, barnet kommer lätt över saker, barnet rusar bara in och använde adjektiv som lugn, framåt

och utåtriktad, vilket stämmer överens med det jag tog upp i teorikapitlet om olika typer av barn. En respondent beskrev sin dotter med orden:

”Hon gör lite vad som helst utan problem. Inget tar liksom sjukt på henne. (...) Hon kan lätt acceptera.”

En annan respondent sa följande om sin son när hon skulle beskriva hans temperament och jämförde honom med ett yngre syskon:

”Den äldre är mer utåt och vill gärna åka bort.”

En respondent uttryckte skillnaden mellan syskonen:

”De är som natt och dag. Pojken är lugn och försiktig. (...) Dottern är nog också försiktig, men om det t.ex. dyker upp några motgångar så är nog allt upp och ner. Pojken tar det nog mera lugnt. De är nog så olika.”

En respondent sa att sonen har lätt för att vänja sig vid nya situationer, och att det är ganska lätt att få honom på andra tankar, om man ger en leksak till honom för att avleda accepterar han situationen väldigt enkelt. Det som kännetecknar ett lättskött barn är just detta med att de lätt accepterar nya situationer och kan ta kritik på ett bra sätt.

De respondenter som beskrev sina barn som svårskötta, enligt det som skrivits i teoridelen, uttryckte sig med ord som skrikig, avig, bestämd, arg och misstänksam. En respondent beskrev sin dotter på följande sätt:

”Hon är ännu väldigt försiktig mot okänt folk. Det tog till och med länge innan hon accepterade sin egen pappa.”

Att lämna sitt barn ensamt med en främmande person beskrevs på detta sätt av en respondent vars barn kan anses vara svårskött:

”Det skulle inte fungera, absolut inte. Det skulle inte gå. Dottern skulle absolut protestera.”

Ett av de barn som beskrevs med ord som är typiska för svårskötta barn sades bli galen om hon inte får välja själv. Ett annat barn sades bli arg och börja skrika vid kritik, och en tredje respondent sade att ett av barnen bryter ihop vid kritik. En respondent sade följande om sin son:

”Han är så envis, han ska ha det på sitt sätt.”

Barn som kan anses vara svårskötta kan ha svårt att ta kritik och behöver mycket tid på sig att komma över de kritiska orden. En av respondenterna sa följande om den saken:

”Det kan nog ta ganska hårt, för båda. (...) Direkt kritik riktad mot dem tar hårdare.”

Några av respondenterna sade att deras barn är inne i en trotsålder, och påpekade att det kan vara åldern som spelar in på vilket beteende och temperament de uppvisar. En respondent beskrev det så här:

”(...) han har nog kommit in i någon fas... Det finns nog tydligen trotsåldrar, som man brukar tala om. De frågade också på rådgivningen sist om han blivit mer trotsig (...) tydligen finns det nog riktlinjer på det också.”

Majoriteten av respondenterna beskrev sina barn som tröga att värma upp, vilket enligt teorin innebär att de behöver få tid på sig att vänja sig vid nya saker, men att de efter att ha fått bekanta sig med det nya inte har några problem. Dessa barn beskrevs som lite blyga först, de vill fundera lite före de ger sig in på nya saker och blygheten går snabbt om. En respondent beskrev sina barn på detta sätt:

”Nog är de ju avvaktande först, och pratar inte så mycket. (...) det går snabbt över.”

En respondent sade följande om att lämna sitt barn till en främmande person:

”[Personen] skulle vara nervös och ängslig, men det skulle nog gå över.”

Detta uttalande beskriver ganska långt hur ett barn som är trögt att värma upp reagerar på en främmande situation, efter en viss tid av betänklighet och ängslan blir barnet varmt i kläderna och går med på att bekanta sig vid det nya. Efter en stund visar barnet inte längre några tecken på att vara oroligt eller rädd. En av respondenterna sa detta om hur barnen skulle reagera på att tas om hand av en främmande person:

”Om någon främmande skulle komma hem till oss skulle det gå mycket lättare att acceptera, när de känner sig trygga i omgivningen. Då har ju vi föräldrar också släppt in den främmande personen i vårt hem, personen har blivit godkänd av oss.”

Många av respondenterna uttryckte samma sak, barnet eller barnen skulle helt klart lättare kunna acceptera att bli skötta av en främling om denna person kommer hem till dem. Miljön spelar en viktig roll, barnen kommer lättare över rädslor eller misstänksamhet om de känner sig trygga i omgivningen. Flera drog paralleller till att lämna sitt barn på dagvård:

”Det är som på dagis det där, nog kan det yngre barnet gråta när vi kommer dit och vill inte vara där, och då är ju inte heller det ett främmande ställe. Men om han varit därifrån under en längre tid, som över något lov, så kan det vara svårt. Men efter en stund, eller när man åkt, så är allt okej.”

”Fast den yngre varit redan länge på dagis så kan han nog gråta när man lämnar honom, han blir ledsen men det går snabbt över.”

Barnen som beskrevs som tröga att värma upp behöver mer tid på sig att acceptera nya situationer, men sedan kan de glatt kan ge sig in i det nya. En respondent beskrev sin son på detta vis, när det handlar om att lämnas till en främmande människa:

”Han skulle nog bara vilja upp i famnen och komma med hem. Om han skulle vara där en stund skulle nog blygheten försvinna. (...) så fort man åkt går det bra.”

Sammanfattningsvis kan nämnas att de respondenter som intervjuats hade svårt för att sätta ord på barnens temperament, och de upplevde att temperamentet är ganska svårt att urskilja, eftersom det dels kan växla från situation till situation, men också för att de inte brukar tänka på vilket temperament barnet har. Respondenterna hade också lite svårt att skilja på temperament och personlighet, vilket man lätt gör om man inte satt sig in i begreppen. När det gäller att lämna barnen till en främmande person var steget inte långt till att jämföra med när barnen lämnas till dagvården, vilket gav konkreta berättelser. Respondenterna beskrev sina barns temperament precis med de ord och uttryck som även finns skrivna i teorin, vilket stöder det som andra forskare har kommit fram till, att det finns olika typer av barn.

7.2 Upplever föräldrarna att de anpassar sitt bemötande enligt syskons olika temperament?

Till denna frågeställning hade jag med en intervjufråga; *Bemöter och behandlar du dina barn likadant? Varför, varför inte? Fungerar det att ta itu med konflikter på samma sätt med alla barn?* I detta fall valde jag att i intervjufrågan använda begreppen bemötande och behandling istället för anknytning, eftersom jag anser att begreppet anknytning kan vara laddat, och ge associationer till att det skulle vara fel att ha olika sätt i bemötandet med syskon. Ordet anknytning är också mer svårförståeligt än att prata om bemötande. I teorikapitlet (se kapitel 3.5, sid 13) kom det fram att föräldrar anpassar sitt bemötande enligt hur barnet är, men att det sker omedvetet. Detta framkom även i undersökningen:

”Ja, man måste nog behandla dem lite olika, men det kommer naturligt.”

Respondenterna var väldigt överens om att man måste anpassa sig och sitt bemötande och anknytning till barnet, vilket då gör att man bemöter syskon olika om de till sättet är olika. Om man i syskonskaran har ett svårskött barn och ett lättskött barn syns det skillnader på föräldrarnas förmåga att anknyta. Olika behandling från föräldrarna kan ge olika anknytning till barnen, och kan också visa sig i att syskonen själva kan tycka sig ha olika kontakt med sina föräldrar. Respondenterna påpekade också att de försöker hålla samma linje med alla syskon, men att det inte alltid går. Några sade också att man borde behandla barnen konsekvent likadant, och att de har dåligt samvete över att de inte alltid kan hålla samma linje för syskon.

En respondent sade följande om hur föräldrarna i den familjen bemöter sina barn:

”Man måste nog anpassa sig lite, givetvis också enligt ålder.”

Flera andra respondenter var in på samma linje, man har olika sätt med syskon, men att det till största delen beror på att det skiljer sig i ålder mellan syskonen. Ett äldre syskon får mera ansvar helt naturligt, både eftersom man ska ha mer ansvar ju äldre man blir, men också för att föräldrarna måste rå om det yngre syskonet mer. Detta leder till att det äldre syskonet behöver kunna klara sig själv, men självklart endast till en viss gräns:

”Hon är äldre och förstår mer. Klart att han också förstår vad man säger, men hon kanske förstår steget vidare då. Så nog kan det vara att man säger till dem på lite olika vis.”

”Förstås så kommer den yngsta lätt undan med saker och ting. Man konfronterar honom inte på det sättet.”

”Med honom får man nog förklara mer att varför inte, och vad händer ifall man gör så. Dottern förstår ju det redan.”

En av respondenterna som beskrev sina barn som typiskt trög att värma upp och lättskött tyckte att man anpassar sitt sätt att bemöta barnen på grund av att barnen helt enkelt är olika i sitt sätt och har olika personlighet, och därmed också temperament:

”Man daltar mer med det yngre barnet eftersom han är mer blyg. Och åt barnet som är mer framåt säger man bara ”ja men gå nu”.”

En respondent betonade att man för att vara konsekvent i sitt bemötande och kunna behandla syskon på samma sätt borde tänka på att man ska behandla syskonen likadant, när de är i samma ålder. Man behöver alltså inte vara konsekvent i sin uppfostran och behandla alla

likadant just i stunden, utan det viktiga är att man behandlar syskonen som jämlika när de i praktiken också är jämlika med tanke på åldern.

”Jag tänker som så att vi ska behandla dottern likadant som sonen blir behandlad nu när han är sex år, då hon blir sex år. Det är ålderskillnaden där som spelar in. (...) Det skulle ha varit lättare att se skillnaden om man hade tvillingar att jämföra med.”

En respondent sade att syskonen i familjen bemöts och behandlas på samma sätt, helt enkelt därför att syskonen alltid är tillsammans. Om syskonen inte är åtskilda i vardagen när det uppstår konflikter eller andra vardagliga situationer behöver man inte heller som förälder ha olika sätt med syskonen:

”Det är sällan man pratar med dem en och en, eftersom de oftast gör allt tillsammans. Och de vill förresten inte heller vara åtskilda, de blir avundsjuka om man skiljer dem åt. (...) de behöver och kräver nog ganska lika behandling.”

Detta tog även en annan av respondenterna upp under intervjun, att syskonen bemöts likadant därför att de alltid är tillsammans. Detta gör att barnen får samma anknytning, även om de kan ha olika temperamentsdrag:

”Oftast blir det ju så att man säger åt båda på samma gång. Oftast hänger de ju med båda två.”

Respondenterna påpekade också att de inte kan ta itu med konflikter på samma sätt med alla syskon, men att det även där är åldern det beror på. Anknytningen till barnen kan vara olika, och det beror på att barnen har olika temperament och är olika när det kommer till att ta sig fram, men också att de skiljer sig i ålder från varandra:

”Man måste vara mer med den som inte är så framåt, delta mer med den som inte vill.”

En av respondenterna som under intervjun beskrev ett av sina barn som trögt att värma upp och ett av sina barns som svårskött sade detta om att anpassa sitt bemötande enligt hur barnet är:

”Jag har nog kommit fram till att man måste anpassa sig. Den yngre dottern är ju ganska liten, men man får nog göra på ett litet annorlunda sätt faktiskt.”

Endast en av respondenterna påpekade att anledningen till att man inom familjen har olika sätt med syskonen är att man är olika som föräldrar, och att föräldrarna inte alltid behöver eller vill ta itu med konflikter på samma sätt eller bemöta sina barn på exakt likadant sätt:

”Men man är ju också olika som förälder. Pappan kan kräva en sak, medan jag kanske inte kräver det, så det blir ju olika på det viset också, vem de är med.”

Respondenterna medgav, efter en viss tvekan, att de måste anpassa sitt bemötande efter barnen. Det som många sade var dock det att det är ålderskillnaden och inte temperamentet som ligger bakom. Äldre barn förstår mer och kan tänka steget längre, och får därför mer ansvar och måste anstränga sig mer, enligt föräldrarna. Detta gäller även vid konflikter, det barn som förstår mer måste också kunna ta konflikter bättre än ett yngre syskon. Respondenterna hade också den uppfattningen att man måste behandla sina barn likadant, men att det till viss mån är en press man fått från andra, t.ex. via sociala medier och tidningar.

7.3 Vilka faktorer påverkar föräldrarnas anknytning till sina barn?

Denna frågeställning stöddes av fyra stycken intervjufrågor, *Hur skulle dina barn beskriva dig som förälder?, Beskriv din egen relation till dina föräldrar. Finns det saker du gör i din uppfostran som du tagit från din egen barndom, eller saker du medvetet gjort annorlunda?, Vad tror du har påverkat dig till att bli den förälder du är i dag? samt Finns det något du gör som förälder, som du vill att dina barn tar efter och gör likadant? Finns det något du hoppas att dina barn gör annorlunda, om dina barn själva blir föräldrar?*

Några av de faktorer som påverkar föräldrarnas förmåga att knyta an till sina barn som togs upp i teorikapitlet (se kapitel 4.4.1, sidorna 21–23) kom även fram under intervjuerna. Ens egen barndom, oavsett om den varit bra eller dålig, påverkar ens eget föräldraskap, vilket många av respondenterna berättade om:

”Förstås min egen uppväxt och min egen barndom, det är väl det.”

”Egen uppväxt, och var man har växt upp.”

”Det är hela livet som präglar ens sätt att vara.”

”Min pappa var väldigt auktoritär, så det präglar nog mig.”

En av respondenterna sade att man påverkas i sitt föräldraskap av vilken barndom man själv har haft, men att det gäller endast om man haft en bra uppväxt:

”Nå hur man själv har blivit uppväxt. Har man haft en dålig uppväxt skulle man ju inte kunna säga så.”

Om man växt upp i en utmanande miljö påverkar det självklart också hur man blir som förälder, vilket framkommer i teorin, men jag har tolkat respondentens svar som att hen menar att en person som växt upp i sämre förhållanden än genomsnittet aktivt försöker att göra annorlunda i sitt eget föräldraskap, och därmed inte vill bli påverkad av sin egen barndom.

Många av respondenterna sade sig bli påverkade av sociala medier, som har blivit en naturlig del av vardagen. På sociala medier ser man hur andra lever sina liv och vad de gör med sin familj, vilket kan ge en missvisande bild av verkligheten. Respondenterna påpekade att de vet att det endast är det fina och positiva man lägger ut på sociala medier, men att det ändå påverkar hur man värderar sig själv som förälder:

”Jag märker nog att det finns en press på en från sociala medier. Det är därifrån man får det dåliga samvetet när man ser att nu var de till pulkbacken i dag och de är till simhallen en gång i veckan. Det skulle vi också behöva göra. (...) Man har ju sina värderingar, och dem frångår man inte, men man skulle önska att man skulle kunna göra mer.”

En annan respondent sade detta om hur föräldraskapet påverkas negativt av sociala medier:

”I dag på sociala medier är det ju mycket hur man ska göra, vad som är rätt och hur man ska uppfostra. Uppfostrar man då på ett annat sätt så börjar man jämföra.”

En sak som de flesta av respondenterna tog upp under intervjun som de anser har påverkat det egna föräldraskapet är förutom hur man har växt upp, även vem och hur många man har växt upp med. En respondent sa t.ex. detta:

”Förr tänkte jag nog att jag ska ha fyra barn, eftersom vi är fyra syskon, men nu räcker det bra som det är.”

En av respondenterna sade att hen i vuxen ålder har velat ha en stor familj, därför att hen känt sig ensam under uppväxten:

”Jag har en äldre syster som flyttade hemifrån för att studera redan när jag gick i högstadiet, och då jobbade pappa både morgon och kväll (...) så jag var ganska mycket ensam i tonåren nog. (...) Jag hade bråttom att skaffa en stor familj, för jag ville ha mer folk runt mig.”

En respondent påpekade också att syskonens ålder och ålderskillnaden dem emellan har påverkat föräldraskapet:

”Min syster är sex år yngre än mig, så jag har haft rollen som, inte kamrat utan mer som hjälpare och fostrare åt henne. Så kanske någonstans där kan det ha påverkat något.”

Det som respondenterna också sade har påverkat dem till att bli den förälder de är i dag är ofrivilliga råd och spontana kommentarer, som har uppfattats som sårande. Respondenterna som tog upp detta sade att det var värre med första barnet, när man inte hade någon erfarenhet av föräldraskapet:

”Man tog mer åt sig av kommentarer man hörde när man fick första barnet. Man var mer osäker när första barnet kom.”

En annan respondent var inne på samma linje:

”Det kommer ju också många oönskade eller oömbedda råd, sådant som de själva har gjort som man själv inte vill göra, föräldrade synsätt och sådant. Men då tar man dem med en nypa salt.”

En tredje respondent sade också samma sak:

”När man fick första barnet var man ju helt klart mer osäker, man gick som mer efter vad andra sa. Nu går man mer efter vad man själv tycker. Man borde få andra barnet först.”

Några sade också att det är den andra partners familj, uppväxt och värderingar som påverkar hur de själva blivit som föräldrar. Man lyssnar på vad den andra vill, och kompromissar och bestämmer vad som passar bäst i den egna familjen. En respondent uttryckte det så här:

”Men klart det kommer från min mans sida, att han säger att så här har vi gjort. Sedan diskuterar man och kommer fram till vad vi själva vill och formar något eget.”

En annan sade det på detta sätt:

”Min mans uppväxt och föräldrar påverkar ju också, vi är ju två som uppfostrar.”

Respondenterna upplevde också att de har blivit uppfostrade enligt könsroller, att kvinnor har vissa uppgifter, medan mannen har andra. En respondent sa så här:

”Eftersom jag är flicka så har jag kanske fått mer den rollen att baka och städa, medan mina bröder inte alls bryr sig i sådant. (...) Det kan bero på att jag är storasyster som jag har tagit den rollen.”

En respondent sade också att föräldraskapet påverkas av att parterna inte är likadana:

”Det är lite skillnad på mammor och pappor där också, männen har mera ett bestämt nej medan kvinnor är lite mer medgörliga.”

En respondent som beskrev sina barn som lättskötta, och till en viss del tröga att värma upp, sade att det som påverkat det egna föräldraskapet mest är avsaknaden av en egen mamma, p.g.a. sjukdom, sjukhusvistelser och senare mammans död:

”Så på det sättet har jag inte haft någon mammarollbild. Så det påverkar nog mig ganska mycket, att jag inte vet hur en mamma ska bete sig. Jag är vilsen i den rollen nog, jag kan varken göra som hon har gjort eller göra tvärtemot vad hon har gjort.”

Respondenten upplever sig sakna en väsentlig del av föräldraskapet, nämligen en förebild som man kan ta näring ifrån i sitt eget föräldraskap. De flesta gör ungefär likadant som föräldrarna har gjort när man växt upp, och för denna respondent är det tydligt att något har fattats när hon format sin roll som mamma. Respondent sade att hon egentligen aldrig kunnat ty sig till sin mamma när hon behövt råd, eftersom hon blev sjuk när respondenten var endast fyra år. Respondenten påpekade att pappan i familjen gjort ett bra jobb, men att han hade behövt mamman vid sin sida. Detta visar på att man har ett behov som förälder att ha någon att bolla sina tankar med, oavsett om det är en partner eller en egen förälder.

Andra faktorer som respondenterna tyckte har påverkat dem i föräldrarollen och påverkat deras förmåga att skapa en trygg relation till sina barn var att ha fått barn som väldigt ung, hur dagsformen är med sömn och hur bra man kan stå emot irritation, att man har kunnat fråga olika personer i sin omgivning om råd med föräldraskapet samt vad de egna föräldrarna har haft för regler och värderingar. Relationen till barnens mor- och farföräldrar lyftes upp som en viktig del av föräldraskapet.

Respondenterna tyckte att det var svårt att urskilja saker som de tagit med sig eller lämnat bort från egen barndom, och sade att det uppenbara som de tagit med sig är traditioner och vissa specifika uppfostringssätt, som t.ex. att man fått vara med på alla möjliga projekt och arbeten.

En respondent sade att det fanns en sak hon medvetet vill göra annorlunda än sina föräldrar, och det är att ge sina barn beröm och påpeka framsteg snarare än brister:

”Något jag har valt att göra annorlunda är att ge mer beröm, det har man kanske saknat lite. (...) Att man kan vara bra på något också.”

Några av respondenterna lyfte upp att de har en stor press på sig själva att vara bra föräldrar, och att den pressen påverkar hur de är som föräldrar och hur de är med sina barn:

”Jag skulle vilja vara en bättre förälder. Som det är nu är jag lite frånvarande kanske.”

”Jag själv tycker att jag tappat humöret för ofta.”

”Är man irriterad brukar det inte bli till något.”

Respondenterna fann det också komplicerat att försöka tänka ut hur barnen skulle beskriva dem som föräldrar. Respondenterna underströkte att barnen kanske inte har ett så bra ordförråd att konkret beskriva sina föräldrar med, och att barnen inte alltid tänker långsiktigt, t.ex. när det kommer till att beskriva sina föräldrar som rättvisa eller snälla. En respondent sa att barnen skulle beskriva henne så här:

”De hade sagt att jag är snäll men kan ropa ibland.”

En annan av respondenterna svarade detta på frågan:

”Jag hoppas ju att de tycker att jag är rättvis, men de är lite för små för att kunna beskriva det.”

En respondent sade att barnen kan bli otåliga när föräldern inte har tid för dem:

”Ibland kan jag vara väldigt upptagen, vilket kan vara störande för dem ibland när de vill göra något. Då börjar de springa runt, vara nära och protestera.”

Som sammandrag kan omnämnas att det som i högsta grad påverkat respondenternas föräldraskap är den egna uppväxten, vem man har haft nära sig under uppväxtåren och var man har växt upp. Även partnern och dennes uppväxt inverkar på föräldraskapet och hur man ser på uppfostran. Vissa saker som man upplevt i egen barndom vill man inte föra vidare till sina egna barn, medan andra saker, som man varit nöjd med, gärna används i eget föräldraskap. Att ha någon att vända sig till för att få råd och vägledning sågs också som viktiga faktorer för att lyckas i föräldraskapet och kunna känna sig trygg. Önskade råd var

frekvent förekommande, men respondenterna sade att de fått mer skinn på näsan och kan följa sina egna värderingar istället för andras. Sociala medier tyckte sig respondenterna påverkas av, men inte i den grad att de skulle ändra på sig själva för att bli lik någon annan.

7.4 Varför tror föräldrar att barnen i samma familj kan ha fått olika temperament?

Denna frågeställning hade en intervjufråga, *Varför tror du att barn i samma familj kan ha olika temperament?* Respondenterna tog upp saker som även finns nedskrivet i teorikapitlet, nämligen att det är skillnad på om man är storasyskon eller lillasyskon, hur många syskon man har, att det är medfött till en viss del och att det beror på vem av föräldrarna man haft närmast kontakt med.

En respondent funderade på om det är medfött att barn som växer upp i samma miljö blir olika individer:

”Det beror väl nog helt enkelt på personlighet.”

Andra respondenter sa samma sak:

”Klart att alla är olika till sättet också annars.”

”Det är väl nog för att de är helt olika personer, förstås.”

En respondent funderade kring att barnen har tagit efter föräldrarna, som även de är olika i temperamentet och personligheten. Denna respondent tog även upp det ärftliga i sammanhanget:

”Dels tror jag att de brås på olika föräldrar. (...) De tar nog efter hur vi har varit och hur vi är, och vem de har fått mer gener efter.”

Många av respondenterna tyckte sig se en skillnad i temperamentet hos pojkar och flickor, alltså att könet spelar en roll i vilket temperament man har:

”Jag har tänkt på om det är att de är av olika kön.”

”De är ju flicka och pojke, om det spelar någon roll.”

Samtliga respondenter tog upp det att barnen antingen har mindre syskon, eller äldre syskon, och att det spelar in mycket på hur temperamentet utvecklas. Den gemensamma nämnaren i

svaren var att föräldrarna upplever att ett mindre syskon kan vara mer krävande och högljutt, eftersom det yngre syskonet måste anstränga sig mer för att få fram sina åsikter och tankar, men det kom även fram att det äldre syskonet kan vara mer krävande, därför att det syskonet har fått vara ensamt:

”Hon hade ju fått vara ensam, och det kanske är därför hon är krävande också, eftersom hon varit själv länge.”

”När ett litet syskon kommer så börjar man kräva onödigt mycket av det äldre barnet.”

”Andra barnet måste hävda sig mer.”

En respondent formulerade saken så här:

”Jag tror det har att göra med om man är första barnet eller kommer senare. Det är nog lite olika. Man är nog annorlunda med första barnet än med andra.”

En annan respondent var inne på samma spår:

”Och så beror det nog på om de är lillasyskon eller storasyskon, och när de har blivit födda.”

En respondent sade att föräldrarna har varit olika i sin uppfostring när de har haft bara ett barn mot när ett syskon kom:

”När sonen kom, då hade vi bara ett barn. Vi hade mycket mer tid med honom helt enkelt. Kanske var vi mer fogliga då som föräldrar, antagligen. Och när vi fick andra barnet hade vi mitt i allt två barn att ta hänsyn till. Då blev det säkert skillnad.”

En respondent tog upp att man som förälder är olika i sitt sätt att uppfostra barn, beroende på hur barnet är som person och vilka temperamentsdrag barnet uppvisar. Denna variation i bemötandet förstärker då de olikheter som redan finns mellan syskon. Respondenten beskriver också det som kom upp i teorin, att ett yngre syskon ofta blir bra på att ta ifrån sig och göra sin röst hörd:

”Hon har varit en sån som har klarat sig väldigt mycket själv. (...) Då blir det att man inte lägger så mycket tid på henne, eftersom hon klarar sig själv. Och den tiden har man istället lagt på den som varit mer krävande då. Men nu när hon är sex år börjar det bli tydligt att hon ska ha allt det hon inte fått förr. (...) Hon skulle nog behöva lite mer anknytning överlag.”

Respondenterna tyckte att det som allra mest påverkar syskons temperament är just att de är syskon. Temperamentet påverkas av om man är förstfödd eller är ett lillasyskon och vilken åldersskillnad som finns mellan barnen. Temperamentet är också olika hos syskon därför att syskon är av olika kön, och därför att barnen tyr sig till olika föräldrar. Även biologiska skillnader och arv kom upp i respondenternas svar.

8 Slutdiskussion och kritisk granskning

Detta examensarbets syfte var att undersöka om och hur barns temperament påverkar anknytningen till föräldrarna. De frågeställningar som genomsyrat hela arbetet handlar om föräldrarnas upplevelser av barnens temperament, om föräldrarna upplever att de anpassar sitt bemötande enligt vilket temperament syskonen uppvisar, vad som påverkar föräldrarnas anknytning till sina barn och vilka faktorer som enligt föräldrarna bidrar till att syskon i samma familj har olika temperamentsdrag.

Kort sammanfattat kan man konstatera att respondenterna, alltså föräldrarna, tyckte att det var svåra frågor att ta ställning till. Eftersom jag har valt att ta till vara föräldrarnas åsikter, tankar och känslor på ett kvalitativt sätt finns det i detta examensarbets resultat inte något rätt eller fel, det är respondenternas personliga övertygelser som kommit fram, och det är jag stolt över att ha fått förtroendet att förmedla. Annat som kom fram under intervjuerna var att föräldrar aldrig egentligen funderat på saker som hur barnens temperament visar sig, vad de vill förmedla vidare till sina barn angående föräldraskap eller vad som påverkat dem till att bli de föräldrarna de är idag.

Jag har fått svar på frågeställningarna och anser att syftet har uppnåtts. I undersökning kom det fram att barns temperament de facto påverkar anknytning, därför att föräldrarna anpassar sitt bemötande och sina svar på barnens anknytningsbeteende enligt hur barnet är som person och vilket temperament barnet uppvisar i olika situationer. Ett barn som föräldrarna tycker är lugnt, försiktigt och lite blygt får mer tid på sig att bli van med nya situationer och främmande personer, medan det kom fram att barn som av föräldrarna och omgivningen beskrivs som framåt, energiskt och modigt mer kastas in i nya, okända situationer utan desto mer förvarning och möjlighet att bekanta sig.

Beroende på hur barnet är anpassas bemötandet, på gott och ont. Ett lugnt barn kan behöva manas på lite för att bli mer självsäkert, medan ett modigt barn också ibland behöver få tid

på sig i nya förhållanden, och inte behöva känna att det inte är tillåtet att visa rädsla eller osäkerhet. Det är viktigt att kunna se vad ens barn behöver och känner i olika situationer.

Det som jag under flera av intervjuerna upplevde som problematiskt var att respondenterna svarade ”så som man ska svara”, alltså att de kanske inte berättade om hur de faktiskt gör i sin uppfostran, utan att de berättade om hur de upplever att man borde göra. Detta tror jag beror på att man är ganska rädd för att vara ärlig och personlig när det handlar om så pass känsliga saker som ens egen förmåga att uppfostra barn. Man vill inte utelämnas sig själv för en person som man inte känner, och som dessutom ska använda det som sagts i ett större sammanhang såsom ett examensarbete. Jag vill dock påpeka att detta fenomen inte gällde alla respondenter, och att det endast var på några få av intervjufrågorna som jag fick denna känsla.

Att hitta respondenter gick väldigt enkelt, vilket jag är glad över. Jag kände att respondenterna var intresserade dels av examensarbetet och dess syfte, men också av socionomutbildningen i sig och hade frågor kring den. Jag vill här passa på att tacka respondenterna, utan dem hade detta examensarbete inte kunnat genomföras. Jag vill också be om ursäkt om någon av respondenterna känner sig misstolkad eller är missnöjd med mina egna analyser, antaganden och reflektioner.

Nu efteråt när examensarbetet är genomfört känner jag att det finns saker som jag borde ha gjort annorlunda. För att underlätta för respondenterna och försäkrat mig om att få mångordiga svar skulle jag ha kunnat skicka intervjufrågorna åt respondenterna på förhand. På detta sätt hade de fått sätta sig in i frågorna och fundera på de frågor som majoriteten upplevt svåra att svara på, eftersom det är saker de inte tänkt på i sin vardag med sina barn.

Jag förmodar att jag fått längre svar på intervjufrågorna om respondenterna hade fått dem en tid på förhand. Nu upplevde jag att respondenternas första reaktion på några av intervjufrågorna var att säga att de inte vet och att de inte har tänkt på dessa frågor, istället för att tänka över dem en stund och sedan svara. Intervjufrågorna som sådana anser jag vara lättförståeliga, men självklart skulle de ha kunnat finputsas mer och förenklas. Antalet intervjufrågor tyckte jag var passande.

Teoridelen kan anses vara relevant för examensarbetet, den tar upp de saker som finns formulerade i syftet, frågeställningarna och intervjufrågorna. Antalet källor är tillräckligt och de är av olika slag, vissa av källorna är teoretiska och några är skrivna med tanke på att

föräldrar ska ha nytta av dem. Jag är belåten med att källorna till största delen är av nyare slag, där finns endast tre källor som är äldre än från 2000-talet.

Undersökningen, och speciellt resultatredovisningen, var de moment som jag var mest osäker på när jag inledde skrivandet av examensarbetet. I takt med att skrivandet fortskred kände jag mig dock mer och mer säker på att jag är inne på rätt spår, och att resultatet blev som jag önskat. Undersökningen gav svar på de frågeställningar som myntades i syftet. Jag är glad över att mina handledare, Ralf och Mona, har ställt upp och svarat på mina frågor och guidat mig rätt när jag varit vilsen i arbetet.

Källförteckning

- Alfvén, M. & Hofsten, K., 2011. *Trotsboken*. Stockholm: Norstedts.
- Askland, L. & Sataøen, S. O., 2003. *Utvecklingspsykologiska perspektiv på barns uppväxt*. Stockholm: Liber AB.
- Bergström, M., 2013. *Lyhört föräldraskap. Barns utveckling och anknytning de första fyra åren*. Stockholm: Bonnier fakta.
- Bornstein, M. H. & Lamb, M. E. eds., 2011. *Developmental science*. New York: Psychology Press.
- Broberg, A., Risholm Mothander, P., Granqvist, P. & Ivarsson, T., 2008. *Anknytning i praktiken – tillämpningar av anknytningsteorin*. Stockholm: Natur och kultur.
- Broberg, M., Hagström, B. & Broberg, A., 2012. *Anknytning i förskolan – vikten av trygghet för lek och lärande*. Stockholm: Natur och kultur.
- Dalen, M., 2015. *Intervju som metod*. Malmö: Gleerups Utbildning AB.
- Dunderfelt, T., 2012. *Tunnista temperamentit. Väriä elämään ja itsetuntemukseen*. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Gelkopf, M. & Jabotaro, S. E., 2013. Parenting style, competence, social network and attachment in mothers with mental illness. *Child and family social work*, 18(4), s. 496–503.
- Greene, R. W., 2003. *Explosiva barn – ett nytt sätt att förstå och behandla barn som har svårt att tåla motgångar och förändringar*. Stockholm: Cura Bokförlag och Utbildning AB.
- Hart, S. & Schwartz, R., 2008. *Från interaktion till relation. Om anknytningsteori*. Stockholm: Liber AB.
- Holme, I. M. & Solvang, B. K., 1997. *Forskningsmetodik – om kvalitativa och kvantitativa metoder*. Lund: Studentlitteratur AB.
- Hwang, P. red., 1999. *Spädbarnets psykologi*. Stockholm: Natur och kultur.
- Janssen, J. A., Kolacz, J., Shanahan, L., Gangel, M. J., Calkins, S. D., Keane, S. P. & Wideman, L., 2017. Childhood temperament predictors of adolescent physical activity. *BMC Public Health*, 17(8), s. 1–11.

Keltikangas-Järvinen, L., 2014. *Maailman paras koulu?* Helsingfors: WSOY.

Kreutz Wirfelt, A., 2014. *Små barns utveckling. Känslomässig, motorisk och social utveckling hos barn 0–4 år.* Stockholm: Gothia utbildning AB.

Kvale, S. & Brinkmann, S., 2009. *Den kvalitativa forskningsintervjun.* Lund: Studentlitteratur AB.

Larsson, S., 2011. *Anknytning i adoptivfamiljens vardag.* Stockholm: Vulkan.

Martensen-Larsen, O. & Sørrig, K., 1991. *Familjemönster och personlighet. Varför man blir den man blir.* Stockholm: Bokförlaget Legenda AB.

Metsäpelto, R-L. & Feldt, T., 2010. *Meitä on moneksi. Persoonallisuuden psykologiset perusteet.* Jyväskylä: PS-kustannus.

Repstad, P., 2007. *Närhet och distans – Kvalitativa metoder i samhällsvetenskap.* Lund: Studentlitteratur AB.

Wennerberg, T., 2013. *Själv och tillsammans – om anknytning och identitet i relationer.* Stockholm: Natur och kultur.

Wrangsjö, R., 1998. *Barn som märks. Utvecklingspsykologiska möjligheter och svårigheter.* Stockholm: Natur och kultur.

Bilaga 1

Intervjufrågor

1. Beskriv dina barns temperament och ge exempel på hur temperamentet syns utåt.
2. Hur beter sig dina barn i en främmande situation, såsom att lämnas ensamma med en främmande person?
3. Hur tar dina barn kritik?
4. Varför tror du att barn i samma familj kan ha olika temperament?
5. Bemöter och behandlar du dina barn likadant? Varför, varför inte? Fungerar det att ta itu med konflikter på samma sätt med alla barn?
6. Hur skulle dina barn beskriva dig som förälder?
7. Beskriv din egen relation till dina föräldrar. Finns det saker du gör i din uppfostran som du tagit från din egen barndom, eller saker du medvetet gjort annorlunda?
8. Vad tror du har påverkat dig till att bli den förälder du är i dag?
9. Finns det något du gör som förälder, som du vill att dina barn tar efter och gör likadant? Finns det något du hoppas att dina barn gör annorlunda, om dina barn själva blir föräldrar?